Ազգ
Azg
armenian daily
25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1995, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ # 12 (766)

ՖԻԴԵ. Հայաստանն աշխարհի շախմատային 2-րդ տերությունն է

Վկայում են ՖԻԴԵ-ի հրատարակած անհատական նոր գործակիցները

Այո, շախմատային Հայաստանը կարող է իրավամբ հպարտանալ. հենց նոր ՖԻԴԵ-ի հրապարակած երկրագնդի 30 ուժեղագույն գրոսմայստերների ցուցակում տեղ են գտել մեր երկրի երեք ներկայացուցիչներ՝ Վլադիմիր Հակոբյանը, Ռաֆայել Վահանյանը եւ Սմբատ Լպուտյանը։ Այս ցուցանիշով մենք աշխարհի երկրորդ տերությունն ենք Ռուսաստանից հետո։ Շախմատի միջազգային ֆեդերացիան անհատական գործակիցները, որոնք հայտնի են նաեւ որպես «Էլո» (դրանք հիմնած մաթեմատիկոսի անունով), հաշվարկում է տարեկան երկու անգամ։ Վերջին վեց ամիսների ընթացքում առանձնապես տպավորիչ առաջընթաց է արել Վլադիմիր Հակոբյանը, որը հավաքելով 2655 միավոր զբաղեցնում է 15-րդ հորիզոնականը։ Տես # էջ 7

ԱՆԺՈՒԳԱՐԾ

ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահները կժամանեն Բաքու, Ստեփանակերտ, Երեւան

Յունվարի 28-ին Բաքու, Ստեփանակերտ եւ Երեւան կժամանի ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահների պատվիրակությունը՝ դեսպան Պեր, Անդերմանի (Շվեդիա) եւ Ռուսաստանի ԱԳՆ ներկայացնող դիվանագետի գլխավորությամբ։

ՀՀ ԱԳՆ մամուլի քարտուղար Արամ Սաֆարյանի հայտարարության համաձայն, պատվիրակության կազմում են նաեւ բարձր մակարդակի պլանավորման խմբի ղեկավար, ֆինլանդացի գեներալ Հեյկի Վիլյենը եւ ռազմական այլ փորձագետներ։ Հայտնի է, որ այդ խումբը ստեղծվել է ԵԱՀԿ բուդապեշտյան գագաթաժողովի որոշումով։ Այցելության նպատակն է կողմերին տեղեկացնել բուդապեշտյան որոշումների կիրառման կապակցությամբ վերջերս տեղ ունեցած խորհրդակցությունների արդյունքներին, ինչպես նաեւ ապագայում ձեռնարկվելիք քայլերին։ Նախատեսվում է հակամարտության կողմերի հետ քննարկել նրանց մոտեցումները ղարաբաղյան հակամարտության խաղաղական կարգավորման ուղղությամբ։

Արամ Սաֆարյանի ասելով, արդեն իսկ ստեղծվել է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահությունը, այնուհետեւ բարձր մակարդակի պլանավորման խումբը, որի նպատակը խաղաղապահ ուժերի շրջանում տեղավորման տեխնիկական, կազմակերպչական եւ այլ հարցերի լուծումն ու ներկայացումն է Մինսկի խմբին։

Հաջորդ ուղղությունը, որի շուրջ պետք է աշխատի համանախագահությունը, Մինսկի կոնֆերանսի եւ Մինսկի խմբի մանդատի ձեւակերպումն է։ Մյուս ուղղությունը բանակցությունների հիմք ծառայող փաստաթղթի համաձայնեցումն է համանախագահողների միջեւ։

Ա. Հ.

Մոսկվա. ԱՊՀ արտգործնախարարները կքննարկեն Նազարբաեւի առաջարկը

Յունվարի 25-ին Մոսկվայում կկայանա ԱՊՀ արտաքին գործերի նախարարների խորհրդի (ԱԳՆԽ) հերթական հավաքը։ Հավաքին Հայաստանի կողմից կմասնակցի ՀՀ արտգործնախարար Վ. Փափազյանը, ինչպես նաեւ ԱԳՆ ԱՊՀ երկրների վարչության պետի պաշտոնակատար Գուրգեն Հովհաննիսյանը եւ նախարարի քարտուղարության պետ Կարեն Նազարյանը։ Ինչպես երեկ հայտարարեց ԱԳՆ մամուլի քարտուղար Արամ Սաֆարյանը՝ հանդիպմանը կքննարկվեն Ղազախստանի կողմից ներկայացված ԱՊՀ-ում խաղաղության եւ կայունության պահպանման մասին պակտը, մի շարք հարցեր՝ նվիրված Հայրենական մեծ պատերազմում հաղթանակի 50-ամյակին, սոցիալական զարգացման համաշխարհային հանդիպման նախապատրաստման, ինչպես նաեւ քաղաքական եւ ռազմական բնույթի մի շարք այլ հարցեր։

Այս հավաքը նախապատրաստում է 1995 թ. փետրվարի 10-ին կայանալիք ԱՊՀ ղեկավարների բարձր մակարդակի հանդիպումը։

Արամ Սաֆարյանը նշեց, թե Հայաստանի պատվիրակությունը ունի իր սեփական կարծիքը ներկայացվող փաստաթղթերի վերաբերյալ։

Ա. Հ.

ՌԱԿ ներկայացուցիչները Մ. Նահանգների դեսպանատանը

Երեկ, հետմիջօրեի ժամը 16-ին, նախորդ ձեռք բերված պայմանավորվածության համաձայն, ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության ատենապետ Ռուբեն Միրզախանյանն ու վարչության անդամ, ՀՀ ԳԽ պատգամավոր Հարություն Կարապետյանը այցելեցին Միացյալ Նահանգների դեսպանատուն, ուր երկու ժամ տեւած զրույց ունեցան ՀՀ-ում Միացյալ Նահանգների արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Հարրի Գիլմորի հետ։

Տեսակցության ընթացքում քննարկվեցին փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող հարցեր։

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

ԱՄՆ պետքարտուղարության հայտարարությունը ԱԳՆ բանբերը համարում է պարտադրված

Հայաստանի արտգործնախարարությունը որեւէ գրավոր պատասխան չի տվել ԱՄՆ պետքարտուղարության հայտնի հայտարարության առիթով՝ կապված ՀՅԴ գործունեության կասեցման հետ։ Այդպիսի հայտարարությամբ երեկ հանդես եկավ ՀՀ ԱԳՆ մամուլի քարտուղար Արամ Սաֆարյանը, պատասխանելով լրագրողներից մեկի հարցին։ Նրա կարծիքով, այդ հայտարարությունն ավելի է ավելի շատ ինչ-ինչ ներքին ընդդիմադիրներից պարտադրված, քան Հայաստանում կացությունը համարժեք գնահատական տալու մղումից։ «Մենք կարող ենք միայն ասել, որ արտգործնախարարությունն ափսոսում է, որ հայտնի ներքին գործի էությունը եւ բովանդակությունն այդ հայտարարությունում ավելի է աղավաղվել է, իր տեղը զիջելով խոսքի ազատության եւ ժողովրդավարության մասին առավել ընդհանուր եւ մեզ համար միանգամայն ընդունելի դատողություններով» ասաց Արամ Սաֆարյանը։ Իր կողմից նա ավելացրեց նաեւ, որ պետքարտուղարության հայտարարության մեջ կային փաստական անճշտություններ, որը միգուցե շտապողականության արդյունք է։ Մասնավորապես նա նշեց այն փաստը, թե իբր դատարանը գործը չի քննել։ Այնինչ, նրա ասելով, գործը քննվել է, իսկ կոնկրետ վճիռների կայացումը հետաձգվել է մինչեւ քրեական գործի դատախազությունից դատարան փոխանցումը։

Ա. Հ.

Տես # էջ 7

ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ

Ստորագրվեց հայ-սիրիական մշակութային, գիտական ու կրթական համաձայնագիր

Անցյալ երեքշաբթի, հունվարի 17-ին պաշտոնական այցով Սիրիայի Արաբական Հանրապետություն ժամանեց Հայաստանի կառավարության պատվիրակությունը բարձրագույն կրթության նախարար Վարդգես Գնունու ղեկավարությամբ։ Այդ մասին երեկ հայտարարեց ԱԳՆ մամուլի քարտուղար Արամ Սաֆարյանը։

Հունվարի 18-ին պատվիրակությանն ընդունեց Սիրիայի բարձրագույն կրթության նախարար Սալիհա Սանկարը։ Փոխադարձ ողջույնի խոսքերից հետո նախարարները քննարկեցին երկու նախարարությունների միջեւ համագործակցության հետ կապված հարցեր, ինչպես նաեւ Հայաստանի եւ Սիրիայի միջեւ 1992 թ. մարտի 30-ին ստորագրված մշակութային, գիտական եւ կրթական համագործակցության մասին համաձայնագրի գործնական ծրագրի (որի ստորագրումը նախատեսված է ՀՀ պատվիրակության այցելության ընթացքում) մի շարք հոդվածներ։ Սիրիայի կրթության նախարարը իր խոսքում նշեց, որ Սիրիայում շատ բարձր են գնահատում Հայաստանի գիտության եւ կրթության մակարդակը եւ մեծ ցանկություն ունեն օգտվել այդ առումով Հայաստանի ձեռքբերումներից եւ փորձից։ Նա նաեւ հույս հայտնեց, որ ստորագրվելիք ծրագիրը մեծ հնարավորություններ կընձեռի երկու երկրների գիտական եւ կրթական համագործակցության զարգացման եւ ամրապնդման համար։ Տես # էջ 2

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Փոխնախագահ Գ. Հարությունյանը այցելեց Ղարաբաղ

ՎԱՀՐԱՄ ԱՂԱՋԱՆՅԱՆ,
հատուկ թղթակից, Ստեփանակերտ

Հունվարի 24-ին Լեռնային Ղարաբաղ ժամանեցին ՀՀ փոխնախագահ Գագիկ Հարությունյանը եւ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի գործադիր տնօրեն Մանուսակ Պետրոսյանը։

Ինչպես լրագրողներին տեղեկացրեց Գագիկ Հարությունյանը, այցելության հիմնական նպատակն է շահագործման հանձնվող Հովսեփավան-Ասկերան, Մուշկապատ-Մարտունի, Պարզակերտ-Հադրութ ջրատարների եւ Ստեփանակերտի գլխավոր ենթակայանի ընդունումը, որոնց շինարարությունը ֆինանսավորել է հիմնադրամը։ «Բացի այդ, մենք մտադրված ենք ԼՂՀ ղեկավարության հետ քննարկել հանրապետության ճանապարհաշինարարության հետ առնչվող խնդիրները, մասնավորապես Ստեփանակերտ-Լաչին-Գորիս ճանապարհի բարեկարգումը», ասաց Հայաստանի փոխնախագահը։

Նույն օրը Հայաստանի պատվիրակությանն ընդունեցին ԼՂՀ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը եւ հանրապետության վարչապետ Լեոնարդ Պետրոսյանը։ Հանդիպումների ընթացքում քննարկվեցին ԼՂՀ-ի տնտեսության վերականգնման եւ զարգացման խնդիրներում «Հայաստան» հիմնադրամի մասնակցության հարցերը։ Հունվարի 25-ին, նախնական տվյալներով, Գագիկ Հարությունյանը եւ պատվիրակության մյուս անդամները կայցելեն Ասկերան, Մարտունի եւ Հադրութի շրջաններ, մասնակցելու համահայկական հիմնադրամի օժանդակությամբ կառուցված օբյեկտների շահագործման հանձնելու արարողությանը։

Ղարաբաղում դաշնակցական զումարտակ չկա

Ուրբաթ օրը, հունվարի 20-ին Երեւանում կայացած հեռահաղորդակցման մասնակիցներ հանդես են եկել մի հաղորդմամբ, թե որի ՀՅԴ-ն Լեռնային Ղարաբաղում ունի իր զումարտակը, որը հետ չի կանչվել Հայաստանում այդ կուսակցության գործունեության ժամանակավոր կասեցման պատճառով։ Այդ կապակցությամբ ԼՂՀ լրատվության եւ մամուլի դեպարտամենտը հաղորդում է հետեւյալը. Ահա արդեն շուրջ 2 տարի է, ԼՂՀ պաշտպանական բանակում որեւէ կուսակցական զինվորական բաժանմունք չկա, նման զորամիավորումների կազմավորումը եւ գործունեությունը արգելված են ԼՂՀ համապատասխան օրենսդրական ակտերով, որոնք խստորեն պահպանվում են։

■ *ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը որոշել է դադարեցնել բոսնիացի սերբերի նկատմամբ տնտեսական շրջափակումը, մինչեւ վերջիններս անվերապահորեն չճանաչեն Բոսնիայի եւ Հերցեգովինայի սահմանային բաժանման միջազգային պլանի հետ։ Ըստ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման, այդ մասին հայտնել է Անվտանգության խորհրդի նախագահ Էմիլիո Կառդենասը։ Բոսնիացի սերբերի կողմից միջազգային «շփման խմբի» պլանն ընդունելուց հրաժարվելու կապակցությամբ, որի մեջ ընդգրկված են ԱՄՆ-ը, Մեծ Բրիտանիան, Ֆրանսիան, Գերմանիան եւ Ռուսաստանը, ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը սեպտեմբերի 23-ից արգելել է մերձել սերբերի հսկողության տակ գտնվող Բոսնիայի սահմանների հետ առեւտրատնտեսական բոլոր կապերի նկատմամբ, ինչպես նաեւ նախատեսել է այլ պատժամիջոցներ։*

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

ՏՐԱՄԱԴՐ

Էդուար Բալադյուրը եւ Դյուլա Հորնը հրաժարվում են աչք փակել

Ֆրանսիայի վարչապետ Էդուար Բալադյուրը եւ նրա հունգարացի գործընկեր Դյուլա Հորնը Ռուսաստանին կոչ են անում դադարեցնել մարտական գործողությունները Չեչնիայում։ Ընթացիկ կիսամյակում Ֆրանսիան գլխավորում է Եվրամիության ղեկավար մարմինները, իսկ Հունգարիան Եվրոպայի Անվտանգության համագործակցության կազմակերպությունը։ Վարչապետները նամակում ընդգծել են, որ հակամարտությունը պետք է կարգավորվի խաղաղ միջոցներով, որոնք թույլ կտան պահպանել Ռուսաստանի ինքնիշխանությունն ու տարածքային ամբողջականությունը, ՄԱԿ-ի եւ ԵԱՀԿ-ի սկզբունքները։ Էդուար Բալադյուրն ու Դյուլա Հորնը, միաժամանակ, հրաժարվել են աչք փակել մարդու իրավունքների կոպիտ խախտումների, մարտերի եւ ավերածությունների ծանրության, խաղաղ բնակչության տառապանքների եւ զոհերի մեծ քանակի վրա։ Արանք ողջունել են Ռուսաստանի իշխանությունների համաձայնությունը՝ ԵԱՀԿ առաքելության Գրոզնի ժամանումը թույլատրելու հարցում։ Մյուս կողմից ամերիկյան աղբյուրները հաղորդեցին, որ ռուսական բանակի շուրջ 150 ռազմամեքենա այսօր հյուսիսային կողմից շարժվել են Գրոզնու վրա։

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Խուզարկություններ Բեյրութի հայ երեւելիների բնակարաններում

Մեր ստացած հավաստի տեղեկությունների համաձայն, լիբանանյան անվտանգության ծառայության աշխատակիցները վերջերս լայն խուզարկություններ են արել լիբանանահայ մի շարք երեւելի անձնավորությունների բնակարաններում եւ գործատեղիներում, առանց պաշտոնական որեւէ բացատրության տալու եւ նրանց բացատրություն տալու ... բերքի։ Սակայն ընդհանուր տպավորությունն այն է, որ այդ խուզարկությունները կապ ունեն ՀՅ Դաշնակցության գործունեությունը Հայաստանում կասեցնելու դրդապատճառների հետ, թեեւ ավելացնենք, խուզարկության ենթարկվածների միջեւ կան նաեւ այնպիսիք, որոնք ոչ մի կապ չունեն հիշյալ կուսակցության հետ։ Մյուս կողմից իմացանք, որ Լիբանանում լույս տեսնող սփյուռքահայ միակ ամսագիրը «Ալ Շիրաա», իր վերջին համարում տպել է մի ընդարձակ հոդված ընդհանրապես հայերի համար ոչ նպաստավոր դիրքորոշմամբ։

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

տեղական

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

ԱՄՆ հայտարարությունը քննադատվեց վեց կուսակցությունների կողմից

ՀՌԱԿ-ը չմիացավ միացյալին

Հայաստանում ՀՅԴ-ի գործունեությունը ժամանակավորապես կասեցնելու մասին ՀՀ նախագահի դեկտեմբերի 28-ի հրամանագրի եւ ՀՀ Գերագույն դատարանի հունվարի 13-ի որոշման վերաբերյալ ԱՄՆ պետքարտուղարության եւ ՌԴ Պետդումայի մի խումբ պատգամավորների հայտարարությունների քննադատմամբ հանդես են եկել ՀՀԿ, ՀՀՇ, ՀՔԴՄ, «Ստավորական Հայաստան», ԼԴԿ, ՍԴՀԿ կուսակցությունները:

Վերոհիշյալ կուսակցությունների կողմից ընդունված հայտարարությունում ի միջի այլոց ասվում է. «Պետականության, ժողովրդավարության եւ համամարդկային արժեքների հաստատման համար պայքարող քաղաքական ուժերի համար անընդունելի են նման հայտարարությունները: Դա ոչ միայն միջամտություն է ինքնիշխան պետությունների ներքին գործերին, որի օրենսդրության շրջանակներում են կառուցվել ՀՀ նախագահի եւ Գերագույն դատարանի որոշումները, այլ նաեւ միջազգային բռնարքիզմի եւ տեռորիզմի փաստացի հովանավորում»:

Մեզ համար անըմբռնելի մնաց, որ հայտարարության հեղինակները «կոմունիստ ազգայնականներ, որոնք հայտնի են իրենց հակադարաբաղյան գործունեությամբ» արտահայտությունը տարածել են նաեւ ղարաբաղյան ինքնորոշման պայքարի այնպիսի պաշտպանների վրա, ինչպիսիք են ՌԴ Պետդումայի պատգամավորներ Լիսենկոն, Վոլսկողան եւ Բաբուրինը: Իսկ ինչ վերաբերում է հայտարարության մեջ ԱՄՆ-ի կառավարությանը «քաղաքացիների իրավունքները վտանգող բռնարքիզմի եւ տեռորիզմի հովանավորության» մեջ մեղադրելու փաստին, վստահ ենք, այն «միայն ուրախ ծիծաղ» կառաջացնի Կարիտոյ Հիլի մի քանիսներում:

Մեր թղթակցի այն հարցին, թե ինչու՞ այդ հայտարարության տակ չի ստորագրել նաեւ ՀՌԱԿ-ը, նրա Հանրապետական վարչության գրասենյակից հայտնեցին, թե նման հայտարարություններին պետք է պատասխանեն պետական մարմինները: Նույն գրասենյակից հայտնեցին նաեւ, թե հունվարի 23-ին հայկական հեռուստատեսության «Լրաբեր» ծրագրի վերջին թողարկման ժամանակ որպես նույն հայտարարության ստորագրող կողմ տրվել է նաեւ Ռամկավար ազատական կուսակցության անունը, ինչը չի համապատասխանում իրականությանը:

ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ

Դամասկոսում ստորագրվեց հայ-սիրիական ...

Սկիզբը էջ 1

Կեսօրից հետո պատվիրակությանն ընդունեց ՍԱՀ լուսավորության նախարար Մուհամեդ Ղասան ալ Հալաբին:

Նույն օրը երեկոյան ՀՀ ԲԿ նախարարին ընդունեց ՍԱՀ վարչապետը:

Իսկ հունվարի 19-ի առավոտյան պատվիրակությանն ընդունեց ՍԱՀ մշակույթի նախարար Նաջահ ալ Ատտարը:

Հանդիպման ընթացքում քննարկվեցին երկու երկրների միջեւ ծրագրով նախատեսված մշակութային համագործակցության դրույթները:

Նույն օրը կեսօրին ՍԱՀ լուսավորության նախարարության շենքում հանդիսավոր կերպով ստորագրվեց ՀՀ եւ ՍԱՀ միջեւ մշակութային, գիտական եւ կրթության մասին համաձայնագրի գործնական ծրագիրը (1995-97 թթ.): ՀՀ կառավարության կողմից այն ստորագրվեց ՀՀ ԲԿ նախարար Վարդգես Գնունին, իսկ ՍԱՀ կառավարության կողմից՝ ՍԱՀ լուսավորության նախարար Մուհամեդ Ղասան ալ Հալաբին:

Գործնական ծրագիրը պարունակում է 55 հոդված եւ նախատեսում է երկու երկրների միջեւ ամենալայն ու բազմաբնույթ համագործակցություն գիտության (գիտնականների փոխադարձ այցելություններ, փորձի փոխանակում, համատեղ գիտաժողովների անցկացում, գիտական կադրերի վերապատրաստում եւ այլն), կրթության (ուսուցչական եւ դասախոսական պատվիրակությունների, կրթական ծրագրերի եւ ինֆորմացիայի փոխանակում, բուհերի միջեւ համագործակցության հաստատում եւ այլն), մշակույթի (մշակութային օրերի, կինոֆիլմերի շաբաթների, ցուցահանդեսների անցկացում, պատվիրակությունների, գրքերի փոխանակում եւ այլն), ինչպես նաեւ սպորտի, զբոսաշրջության, տեղեկատվության ասպարեզներում:

Հունվարի 20-ին պատվիրակությունը մեկնեց Հոմս, որտեղ հանդիպեց Հոմսի համալսարանի ռեկտորի հետ եւ այցելեց համալսարանի մի շարք ֆակուլտետներ:

Կողմերը քննարկեցին Հոմսի համալսարանի եւ Հայաստանի բուհերի միջեւ համագործակցություն հաստատելու հնարավորությունները:

Այնուհետեւ պատվիրակությունը մեկնեց Հալեպ, որտեղ հանդիպումներ ունեցավ Հալեպի համալսարանի ռեկտորի, դասախոսական կազմի հետ:

Հալեպում պատվիրակությունը հանդիպումներ ունեցավ նաեւ հայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ:

Այսօր երեկոյան Հայաստանի պատվիրակությունը կվերադառնա Հայաստան:

Այսօր Հայաստանում հաշվված է 125 հազար գործազուրկ, երեկ լրագրողների տանը կայացած մամուլի ասուլիսի ժամանակ հայտարարեց ազգային Լյուդմիլա Հարությունյանը: Ձեռնարկությունները դեռ դատարկ են գործազուրկներից: Համաշխարհային բանկի հաշվումներով, այս մարդկանց վճարելը բավականաչափ գումար կկազմի, եւ մեզ ստացվում գործազուրկների թիվը կրճատելն, շատանալն է: Գործազուրկների մեծ մասը կանայք են (67 տոկոս կազմող գործազուրկների 67 տոկոսը կանայք են): Մեծ թիվ են կազմում նաեւ «թաքնված» գործազուրկները: Գործազրկության նոր ալիք կլինի նաեւ գյուղական շրջաններում, երբ կդադարի, որ սեփականաշնորհված հողակտորի վճարը չի կարողանա գյուղացին: Լյուդմիլա Հարությունյանի ասելով, իրենց աշխատանքային խումբը պետք է նպաստի այն բանին, որ գործազրկությունը չանցնի այն հնարավոր նվազագույն սահմանը, որ կխոչընդոտի երկրի կայացմանը: Կառավարությունն այս խնդիրը լուծում է 2 ձեւով՝ այդ մասին չի խոսում կամ գրանցվածներին նպաստ է տալիս: Այս բնագավառում որոշակի քաղաքականություն դեռ չկա:

ԵՐԵՎԱՆ

Գործազրկության աճը լուրջ վտանգ է հասարակական համերաշխության համար

Նախագահության ՏԱՍԻՍ ծրագրի այս բանակցություններին, երկխոսության եղանակով խնդրի լուծմանը պետք մասնակցեն 4 կողմ՝ կառավարությունը, արհմիությունները, գործատուներ-ձեռնարկատերերը եւ ոչ կառավարական այն խմբավորումները, որոնք ստեղծված են գործազուրկների պաշտպանության համար: Աշխատանքային խումբը իր հետազոտական, կազմակերպական աշխատանքը պիտի կատարի մինչեւ տարեվերջ:

Մամուլի ասուլիսը կազմակերպել էին ՏԱՍԻՍ ծրագրի փորձագետներ Դոմինիկ Ժորժը, Ֆրանսուա Պորտալը եւ Տիերի Լասալը:

ԱՆԱՀԻՏ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

«Ընդդիմությունն ինքն իրեն զրկել է հզոր լծակից»

ՀՅԴ գործունեության կասեցմամբ, ավելի ճիշտ Պժ-ի ստեղծմամբ իշխանություններ-ընդդիմություն հարաբերությունները թեւակոխեցին որակապես նոր փուլ: Ոմանք Պատգամավորական ժողովի ստեղծումը փորձեցին գնահատել որպես կտրուկ քայլ իշխանությունների վարած քաղաքականության դեմ, ուրիշները դրա մեջ տեսան դատավճռություն: Վերագույն խորհրդի ղեկավարությունն էլ իր հերթին թեեւ ոչ պաշտոնապես «ուրախացավ» վերջիններիս ընդգծված հասարակությունից, բացահայտելով, ցույց տվեց նաեւ մտահոգության որոշ նշաններ: Դրա առաջին վկայությունը եղավ թերեւս Գխ վերջին արտահերթ նիստում, երբ ոչ միայն ներկա պատգամավորներից որեւէ մեկը չհամարձակվեց հարց տալ խորհրդարանի նախագահին, այլեւ բոլոր ներկայացված նախագծերն անցան գրեթե միաձայն, առանց դեմ ու ձեռնպահի:

Բնական է, որ այս պայմաններում իշխանությունները կարող են խորհրդարանի միջոցով անցկացնել ցանկացած որոշում: Պժ-ի անդամ Դավիթ Խաչատրյանի կարծիքով, այն, որ ԳԽ-ն դարձել էր ՀՀ նախագահի, կառավարության եւ ՀՀՇ-ի գործիքը, նորություն չէ եւ միշտ էլ նրանք գործադիր իշխանության ներկայացուցիչ պատգամավորների միջոցով ցանկացած որոշում կարողանում էին անցկացնել: Ընդդիմությունն իր հերթին ակտիվորեն մասնակցում էր քննարկումներին, հարցերի քննարկմանը եւ ստեղծում ժողովրդավարական շղարշ: «Մենք միանգամայն ճիշտ որոշում կայացրինք, պատռելով այդ շղարշը», ասաց Պժ անդամը, նշելով, որ միեւնույն է, իրենց ներկայությունն այդ որոշումների մեջ մեծ բեկում չէր առաջացնի:

Նրա կարծիքով, իշխանություններն օգտագործելով մամուլի եւ հեռուստատեսության հնարավորությունները, միեւնույն է, կկլպեցնեին իրենց ձայնը: «Քաղաքական ամբիոնի օգտագործումը այս պարագայում երկրորդական է», ասաց Դավիթ Խաչատրյանը: Նա չհամաձայնեց նաեւ «դասալքության» պիտակավորման հետ, նշելով, որ երբ ուժերը չեն բավականացնում «չարագործությունը» կանխելու համար, ավելի լավ է չմասնակցել դրա ընթացքին:

Արդյոք իրավական տեսակետից է ճի՞շտ է Պժ-ի գոյությունը. «Մենք առաջնորդվում ենք Գերագույն խորհրդի կանոնակարգի համաձայն, որտեղ նման երեւույթներ բացառված են», ասաց Դավիթ Խաչատրյանը: Մինչդեռ ԳԽ իրավական բաժնի վարիչ Հենրիկ Խաչատրյանի կարծիքով, Հայաստանում գործող օրենսդրությամբ նման բան նախատեսված չէ: «Պատգամավորները կարող են ստեղծել խմբակցություններ ու խմբեր, հասարակական կազմակերպությունների տարածում, բայց Պժ-ի ստեղծումը, որը մի տեսակ այլընտրանքային խորհրդարան է, օրինական չէ», ասաց խորհրդարանային իրավունքի մասնագետը: Նրա մեկնաբանությամբ, այլ երկրների խորհրդարաններում նման բան չկա: Կան խորհրդարանական պայքարի այլ միջոցներ. ծեծկռտուքից մինչեւ ինքնահրկիզում, որոնք կիրառվել են շատ երկրների խորհրդարանների կողմից: Բայց որ օրինակ ԱՄՆ Կոնգրեսի անդամները ինչ-որ պատգամավորական ժողով ստեղծեն, նման երեւույթ բացառված է: Բացի այդ, Հենրիկ Խաչատրյանի կարծիքով, 40 պատգամավորների բացակայությունը չի կարող արդելք լինել 244 անդամ ունեցող խորհրդարանի համար, քանի որ ինչպես ցույց տվեցին վերջին արտահերթ նիստի քննարկումները, այնուամենայնիվ, անհրաժեշտ քվորումը ապահովվում է եւ որոշումներ ընդունվում են միաձայն:

«Կարծում եմ, որ ընդդիմության բացակայությունը չի նպաստում գործին այն առումով, որ կարեւորագույն օրենսդրական փաստաթղթերի նախագծերը քննարկելիս չեն լսվում հակառակ կարծիքներ, տարբեր մոտեցումներ ու տեսակետներ, իսկ դրանից ընդդիմությունը զրկում է ինքն իրեն», ասաց ԳԽ իրավական բաժնի ղեկավարը:

Նրա կարծիքով, ընդդիմությունն ամեն դեպքում պետք է իր խոսքն ասի, քննադատի, ցույց տա սխալներն ու թերությունները, եւ ոչ թե բոյկոտի խորհրդարանի աշխատանքը: Այնինչ, նրանց մասնակցությամբ ընդունված օրենքները ավելի անթերի կլինեին: Մինչդեռ, նրա ասելով նախկին համակազմում հրաժարականը զրկում է խորհրդարանական ամբիոնը օգտագործելու հնարավորությունից, դրա հետ մեկտեղ, ընդդիմությունն ինքն իրեն զրկում է հզոր լծակից: «Պետական աշխատանքի փոխարեն տեղափոխելը երբեք էլ ամբիոն չէ», սա է իրավաբանի գնահատականը:

Հարցի մյուս կողմն այն է, որ եթե պատգամավորական ժողովի անդամները խոսք այլեւս չեն տեսնում ներկա ԳԽ-ում արդյունավետ աշխատանքի որեւէ հեռանկար, ապա հետեւությամբ կարող են հրաժարվել իրենց մանդատներից, կամ սանձազերծ չստացման աշխատավարձ եւ չօգտվեն ԳԽ-ի ընձեռած ծառայություններից եւ այլեւայլ արտոնություններից: «Մենք պատգամավորական մանդատներից չենք հրաժարվում, այլ այն աշխատանքից, որ փորձում է Գերագույն խորհուրդը», ասաց Դավիթ Խաչատրյանը:

Ինչը Դավիթ Խաչատրյանը փաստորեն հրաժարվել է սենյակներների փակերից, իսկ լիազորությունները վայր դնելուց հետո, նաեւ աշխատավարձից: Բայց քանի դեռ Գերագույն խորհուրդն այդ մասին որեւէ որոշում չի կայացրել, նա իրեն համարում է պատգամավոր եւ առայժմ ստանում է միայն բնակվարձ:

Իսկ թե ինչպե՞ս են արտահայտում ընտրողների շահերն իրենց ներկա գործունեությամբ, Պժ անդամը նշեց, թե իրենք լավ կապեր ունեն իրենց ընտրողների հետ, որոնք ավելի են աշխուժացել: «Նրանք հասկանում են մեր վիճակը», ասաց Դավիթ Խաչատրյանը: Ինչեւէ, ընտրված ժամանակահատվածի անհետեւանք ճգնաժամից դուրս գալու միջոց չէ: Ի դեպ, այդ մասին Պժ վերջին նիստերից մեկում նշեց նաեւ Պարույր Հայրիկյանը, ասելով, թե ԳԽ աշխատանքներին մասնակցելով միայն հրաժարվելը զրկում է իրենց տեսակետներն ընտրողներին հասցնելու հնարավորությունից:

Ի դեպ, ինչպես հայտնեց Պժ անդամներից մեկը, ԳԽ ղեկավար շրջաններում մտահոգություն կա, թե 20-30 օրենքի նախագծեր առանց մշակման ու քննարկման կարող են մտցնել օրակարգի մեջ եւ մեկ օրվա ընթացքում ընդունել:

[illegible] ԱՍԱՏՐՅԱՆ

ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Ղարաբաղի պահանջները չեն հակասում ՄԱԿ-ի կանոնադրությանը

Ինչպես «Ազգի» թղթակցին տեղեկացրել են ԼՂՀ արտաքին գործերի նախարարությունում, այս տարվա փետրվար-մարտ ամիսներին ԵԱՀԿ շրջանակներում նախատեսվում է անցկացնել մի ջազգային համաժողով նվիրված Ղարաբաղյան հակամարտության իրավական եւ իրավաբանական ասպեկտներին: Սպասվում է, որ հիմնական վեճը ադրբեջանական եւ ղարաբաղյան պատվիրակությունների միջեւ կծավալվի տարածքային ամբողջականության եւ ազգերի ինքնորոշման իրավունքի շուրջ: Այս առնչությամբ ԼՂՀ քաղաքական փորձագետները նշում են, որ ցանկացած պետության տարածքային ամբողջականության սկզբունքի ներգործությունը նախեւառաջ առնչվում է միջպետական հարաբերությունների բնագավառին: ՄԱԿ-ի կանոնադրության 2-րդ հոդվածի 4-րդ կետը չի երաշխավորում պետությունների տարածքային ամբողջականությունը այն դեպքերում, երբ տարածքային փոփոխությունները տեղի են ունենում տվյալ տարածքի ժողովրդի կամքի ազատ արտահայտությանը համապատասխան: Ըստ փորձագետների, տարածքային ամբողջականության խախտման արգելքը միջազգային իրավունքը հասցեագրում է միայն միջպետական հարաբերություններին, քանի որ խախտումը հնարավոր է միայն այլ պետության կողմից: Իրավունքի այս նորմը ուղղված է ճանաչված մեկ պետության պաշտպանությանը ճանաչված մյուս պետության արտաքին զինված ոտնձգություններից: Քանի որ ԼՂՀ-ն առայժմ չի ճանաչված միջազգային հանրության կողմից, ապա խոսքը գնում է ազգերի ինքնորոշման իրավունքի մասին, որն ի տարբերություն ճանաչված պետությունների միջեւ հարաբերությունները կարգավորող տարածքային ամբողջականության սկզբունքի, արտահայտում է յուրաքանչյուր ժողովրդի ազատ ընտրություն կատարելու իրավունքը: Բացի այդ, ՄԱԿ-ի 1970 թ. «Պետությունների համագործակցության եւ բարեկամական հարաբերությունների վերաբերյալ միջազգային իրավունքի սկզբունքների մասին» դեկլարացիայի համաձայն, միջազգային իրավունքի պաշտպանության տակ է գտնվում միայն այն պետությունների տարածքային ամբողջականությունը, որոնք ճանաչում են ժողովուրդների, այդ թվում իրենց կազմի մեջ մտնող ազգային փոքրամասնությունների ազատ ինքնորոշման իրավունքը: Լեռնային Ղարաբաղի դեպքում Ադրբեջանը ֆիզիկական ներգործության, զինված ագրեսիայի միջոցով փորձում է զրկել ԼՂՀ ժողովրդին ընտրություն կատարելու իրավունքից:

Լ. Ա.

Ցավակցական

[illegible] Սեդրակ Փանոսյանը [illegible] Լեւոն Փանոսյանը [illegible]

ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության գրասենյակը եւ «Նոյան Տապան»-ի [illegible] խորին ցավակցություն են հայտնում Յաղուբյան ընտանիքին, Մարի Յաղուբյան-Փանոսյանին եւ [illegible] Փանոսյանին Լեւոնի Փանոսյանի վաղաժամ մահվան կապակցությամբ:

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակվում է 9 տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
Ֆաքս 562941, AT&T (7-8852) 151065
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐԵԱՆ / 529221
Տնօրեն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / 562863

digitised by A.R.A.R.@

Ազգ **տեղական**

ՀԱՐՑԱԽՈՒՅԶ

Հայաստանն առաջին անգամ կներկայացնի մարդկային զարգացման վերաբերյալ իր զեկուցումը

Ավարտվեց մարդկային զարգացման վերաբերյալ Հայաստանի 1995 թ.-ի ազգային զեկույցի մշակման առաջին փուլը: Տարեկան այդ զեկույցները ՄԱԿ-ը պատրաստում է կանոնավոր կերպով սկսած 1990 թվականից: Հայաստանը որպես անկախ պետություն այդ ծրագրին առաջին անգամ է մասնակցում: Մարդկային զարգացումը համեմատաբար նոր տերմին է, որը բնութագրում է յուրաքանչյուր տվյալ երկրում ձեռք բերված տնտեսական, քաղաքական, սոցիալական եւ հոգեւոր զարգացման մակարդակը: Դրանց համապատասխան էլ նախապատրաստվում են զեկույցները, որոնցում համալիր կերպով քննարկվում եւ լուսաբանվում են բնակչության վերարտադրման եւ կյանքի միջին տեւողության, աշխատանքի եւ զբաղվածության, կրթության եւ մշակույթի, առողջության եւ ողջատմամբ, ինչպես նաեւ անձի քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության հիմնավոր սկզբունքներ հանդիսացող քաղաքական եւ տնտեսական ազատությունների աստիճանի վերաբերյալ հարցերը: Զեկույցը, որն ըստ ՄԱԿ-ի բնորոշման, «ինտելեկտուալ անկախ [illegible]ություն» է, մշակվում է մի խումբ մասնագետների կողմից ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի ֆինանսական աջակցությամբ: Հայկական զեկույցների խնդիրներից մեկը «մարդկային զարգացման ինդեքսի» հաշվարկների համար տվյալներ ստանալն է, որոնց համաձայն ՄԱԿ-ն ամեն տարի որոշում է պետությունների ռեյտինգը: Այդ պարամետրում գլխավոր դեր են կատարում ազգային համախառն արտադրանքի մեծությունը բնակչության մեկ շնչին ընկնող հաշվարկով, կյանքի միջին տեւողությունը եւ չափահաս բնակչության ուսման տարիների միջին թիվը: 1994 թվականին (1992 թվականի տվյալների հիման վրա) այդ ինդեքսի նշանակությամբ Հայաստանը գտնվում էր 53-րդ տեղում: Հաշվի առնելով դրա մեծությունը պայմանավորող ազգային համախառն արդյունքի կազմավորող պարամետրերի զգալի վատացումը, դժվար է ենթադրել, որ 1995 թվականին Հայաստանը բավական հետ կգնա: Երկու տարի առաջ քաղաքական բառապաշարի մեջ մտավ «անցումային տնտեսությամբ երկրներ» արտահայտությունը, որովհետեւ դրանք տարբերվեն այն երկրներից, որոնք ավանդաբար պատկանում են զարգացած կամ զարգացողների թվին: Նախկին ԽՍՀՄ-ի բոլոր մնացած հանրապետությունների, ինչպես նաեւ Արեւելյան Եվրոպայի պետությունների մեծ մասի հետ մեկտեղ երկրների այդ խմբին է պատկանում նաեւ Հայաստանը: Զեկույցում, որը Հայաստանում այսուհետեւ պատրաստվի կանոնավոր կերպով, գլխավոր նպատակն այն է, որպեսզի զարգացող եւ անցումային երկրներին աջակցություն ցույց տալու եւ մարդասիրական օգնություն ստացող երկրից դրանց կայուն զարգացմամբ երկրի վերածվելու հարցում:

Հայաստանում ծրագրի կազմակերպիչները սիրահոժար կերպով հնարավորություն տվեցին «Նոյյան տապան» գործակալությանը օգտվել զեկուցումների նյութերից դրանք տարածելու նպատակով: Ներկայացնում ենք Հայաստանի էկոնոմիկայի նախարարության տնտեսական ռեֆորմների ինստիտուտի առընթեր սոցիոլոգիական հետազոտությունների խմբի ղեկավար, հոգեբանական գիտությունների թեկնածու Նելսոն Շահնազարյանի զեկուցման առաջին հատվածը:

Անցումային փուլը. Հույսեր եւ հուսախաբություններ

ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության տնտեսական խնդիրների գիտահետազոտական ինստիտուտը 1991 թ.-ից հասարակական կարծիքի ամենամյա մոնիտորինգ է անցկացնում անցումային փուլի հուսալի եւ սոցիալ-տնտեսական խնդիրների վերաբերյալ: Ամեն մի հարցմանը մասնակցում է Երեւան քաղաքի 600 չափահաս բնակիչ, որոնք ըստ սեռի, տարիքի եւ կրթության ներկայացնում են քաղաքի ողջ բնակչությունը:

Հարց (1991 թ.). «Ի՞նչ կլինի Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի հետ շուկայական տնտեսության պայմաններում» (տոկոսով):

1. «Մենք կբարգավաճենք, կապրենք ավելի լավ, քան սոցիալիզմի ժամանակ»–48 տոկոս:

2. «Առաջ կգա սով, մենք պատրաստ չենք ապրել եւ աշխատել շուկայի պայմաններում»–35 տոկոս:

3. «Դժվարանում եմ պատասխանել»–17 տոկոս:

Հարց. «Ձեր կարծիքով, շուկայական տնտեսության անցման դեպքում ի՞նչ փոփոխություն տեղի կունենա ձեր ընտանիքի նյութական վիճակի մեջ»:

(ԽՍՀՄ-ում հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման համամիութենական կենտրոնի 1990 թ.-ի եւ ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության տնտեսական խնդիրների գիտահետազոտական ինստիտուտի (ԳՀԻ) 1991 թ.-ի տվյալներով)

	Համամիութենական կենտրոն	ՀՀ ԷՆ ԳՀԻ
Կլավանա	5	20
Կվատանա	49	13
Չի փոխվի	6	10
Սկզբում վատ կլինի, հետո կլավանա	20	44
Դժվարացել են պատասխանել	20	13

«Ի՞նչ եք կարծում, կկարողանա՞ք, արդյոք, կենսական հաջողությունների հասնել շուկայական տնտեսության պայմաններում» հարցին 1991 թ.-ին դրական է պատասխանել հարցվածների 53 տոկոսը, բացասական 29 տոկոսը, 18 տոկոսը դժվարացել է պատասխանել:

Այսպիսով, անցումային շրջանի սկզբում (1991 թ.-ի կեսին) Հայաստանի քաղաքացիները բավական լավատեսորեն էին նայում իրենց ապագային, ընդ որում նրանց կեսից ավելին հույս ուներ, որ հանրապետության, իրենց ընտանիքի եւ անձամբ իրենց համար շուկայական բարեփոխումները կունենան դրական արդյունք: Իրականությունը հիասթափեցրեց մեր համաքաղաքացիներից շատերին: Այսպես, վերը նշված հարցի պատասխանների դասավորությունը հետագա տարիներին զգալիորեն այլ էր:

Հարց. «Ի՞նչ եք կարծում, կարո՞ղ եք դուք կենսական հաջողությունների հասնել շուկայական տնտեսության պայմաններում»:

	1991	1992	1993	1994
Այո	53	38	26	30
Ոչ	29	23	43	37
Դժվարանում եմ պատասխանել	18	39	31	33

Հարց. «Ի՞նչ փոփոխություն է կրել Ձեր ընտանիքի նյութական դրությունն անցած տարվա ընթացքում»:

	1992	1993	1994
Լավացել է	4	4	4
Չի փոխվել	22	16	19
Վատացել է	74	80	77

Հարց. «Ինչպե՞ս եք գնահատում Հայաստանում սոցիալ-տնտեսական բարեփոխումների ընթացքը»:

	1992	1993	1994
Դրական	3	10	7
Միջակ	60	44	52
Բացասական	37	46	41

Ըստ երեւույթին, ճիշտ չէր լինի ընտանիքների նյութական դրության կտրուկ վատացումը, մեր համաքաղաքացիների զգալի մասի իրենց ուժերի նկատմամբ վստահության կորուստը եւ սոցիալ-տնտեսական բարեփոխումների նկատմամբ հոռետեսական վերաբերմունքը կապել միայն բարեփոխումների (եւ բարեփոխողների) հետ: Հայաստանում կյանքի որակի վատթարացման գործում շոշափելի ներդրում ունեցան ԽՍՀՄ-ի փլուզումը, պատերազմը, շրջափակումը եւ հատկապես էներգետիկ ճգնաժամը: Սակայն պետք է արձանագրել, որ շատ մարդկանց համար բոլոր այդ հասկացությունները զուգորդվում են հենց «սոցիալ-տնտեսական բարեփոխումներ» եւ «շուկայական տնտեսություն» հասկացությունների հետ եւ անցյալի կարոտաբաղձություն են հարուցում:

Մյուս կողմից, բնակչության քառորդ մասը բավականին վստահ է զգում իրեն նոր պայմաններում եւ այդ թիվը, ամենայն հավանականությամբ կաճի:

ԵՏ

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Ժամանակն է տան, ազգի պատվի մասին խոսելու

Կարդացի «Կա՞ այդպիսի ազգություն՝ «կովկասյան»» («Ազգ», 19.01.1995 թ.) հոդվածը եւ անմիջապես արձագանքում եմ, քանի որ հարցը կարեւոր է, իսկ հոդվածագրի մտքերը եւ մտահոգությունը՝ իմ սրտին շատ մոտ:

Մենք միշտ խուսափում ենք, «ամաչում ենք» մեր թերությունների մասին խոսել, համարելով մեզ անթերի ազգ: Դա մոլորվածություն է, մանավանդ կենցաղային ոլորտում:

70-ական թվականների վերջին հարգարժան Սիլվա Կապուտիկյանը հեռուստատեսությունում վարում էր մի հիանալի հաղորդաշար «Մեր տան պատիվը» խորագրով: Շատ ափսոս, որ մեր հայոց տան պատիվը բարձր եւ անարատ պահելու նպատակին ուղղված սուր եւ խելոք խոսքերը երկար չհնչեցին էկրանից:

Ո՞ր հայը, Մոսկվայում, հեռավոր արտասահմանում ներկա չի եղել հայ երիտասարդի, եւ ցավոք ոչ միայն երիտասարդի, լկտիության, խուլիգանական արարքների, տեղի ժողովրդի հանդեպ անհանդուրժելի վերաբերմունքի: Բայց ընդունված չէ մեր թերթերում, մեր հեռուստատեսությամբ խոսել այդ թեմայի շուրջը, համարելով դա կենցաղային մանրուք: Մի՞թե մանրուք է, թե հայերի արարքների մասին ինչ են գրում թեկուզ մոսկովյան թերթերը, թե ինչ են խոսում Ռուսաստանի քաղաքների շարքային մարդիկ հայերի մասին: Մոլորվում են նրանք, ովքեր կարծում են, թե հայի կերպարը մյուս ժողովուրդների մեջ ստեղծում են ազգությամբ հայ աշխարհի չեմպիոնը, հայտնի դերասանը, խոշոր գիտնականը, մեծ կոմպոզիտորը:

«Մեծ հայի» հետ շփվում են քչերը, իսկ հայի մասին պատկերացումը արտասահմանի լայն զանգվածների մեջ ստեղծում են «տուրիստները», «խոռչիները», «աֆերիստները» եւ դրանց նմանները: Շատ կարեւոր է, որպեսզի Ռուբեն Հայրապետյանի հոդվածի ցավոտ թեման ունենար շարունակություն, ոչ միայն «Ազգում»: Իսկական ժամանակն է տան, ազգի պատվի մասին լուրջ խոսակցություն վարելու:

[illegible] ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ,
ԱԿԾ «Հայէներգանորոգում» գործարանի տնօրեն

■ *Ճշտում: Իրանական «Մելլաթ» բանկի Երեւանի մասնաճյուղից ստացանք հետեւյալ գրությունը: «1995 թ. հունվարի 13-ի «Ազգ» թերթի համարում տպագրված «Երեւանում բացվեց իրանական «Մելլաթ» բանկի մասնաճյուղ» հոդվածում թույլ է տրվել սխալ: Հոդվածում նշված «Բանկի գույքը գնահատվում է 5 միլդ դոլարից ավելի: Բանկն ունի 500 մասնաճյուղ արտասահմանում» փաստը խնդրում ենք ներկայացնել հետեւյալ խմբագրությամբ. «Մելլաթ» բանկն արտասահմանում ունի ոչ թե 500 մասնաճյուղ, այլ 5 մասնաճյուղ: 5 միլդ դոլարը բանկի գույքի գնահատման թիվ չէ, այլ ավանդների բալանսային թիվը»: Սխալության համար հայցում ենք բանկի եւ ընթերցողների ներողամտությունը:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՎԻԱՈՒՂԻՆԵՐ

ՉՎԱՑՈՒՑԱԿ

1995 թվականի հունվարի 31-ից սկսյալ:

Զվարթնոց

Օրերը	Օդանավ	Մեկնում	Ժամանում	Չվերթ	Նպատակակետը	Չվերթ	Մեկնում	Ժամանում
-2-----	ՏՈՒ-154	08.00	09.55	R3 1241	ԱԹԵՆՔ	R3 1242	19.00	*00.20
-----6-	ՏՈՒ-154	04.05	07.50	R3-1211	ԱՄՍՏԵՐԴԱՄ	R3-1212	16.00	23.30
1---5--	ՏՈՒ-134	08.20	11.25	R3 7117	ԱՇԳԱԲԱԴ	R3 7118	12.25	13.45
-2-----	ՏՈՒ-154	08.00	12.30	R3 1241	ԲԵՅՐՈՒԹ	R3 1242	18.20	*00.20
-2--5--	ՏՈՒ-154	14.50	21.00	R3 7095	ԵԿԱՏԵՐԻՆԲՈՒՐԳ	R3 7096	23.00	*01.35
------7	ՏՈՒ-134	09.00	10.15	R3 105	ԹԵՀՐԱՆ	R3 106	11.45	14.10
1234567	ՏՈՒ-154	07.30	09.15	R3 910	ՄՈՍԿՎԱ	R3 909	10.45	14.10
-2---6-	ԻԼ-86	14.00	18.20	R3 894	ՄՈՍԿՎԱ	R3 893	19.50	23.40
--3--6-	ՏՈՒ-154	09.20	19.45	R3 7091	ՆՈՎՈՍԻԲԻՐՍԿ	R3 7092	22.45	*03.55
-2-4-6-	ՏՈՒ-134	10.00	12.35	R3 7207	ՌՈՍՏՈՎ	R3 7208	15.00	17.45
---4---	ՏՈՒ-154	13.00	18.15	R3 9037	ՍԱՄԱՐԱ	R3 9038	21.00	23.30
----5--	ՏՈՒ-154	11.00	13.40	R3 9015	Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ	R3 9016	15.30	19.50
1234567	ՏՈՒ-134	08.30	08.45	R3 7167	ՍՈՉԻ	R3 7168	10.45	13.00
------7	ՏՈՒ-134	11.30	12.25	R3 7159	ՎՈԼԳՈԳՐԱԴ	R3 7160	13.30	16.20
---4---	ԻԼ-86	05.05	10.00	R3 9827	ՓԱՐԻԶ	R3 9828	21.00	*04.30
-2--5--	ՏՈՒ-154	09.30	12.30	R3 1219	ՑՈՒՐԻԽ	R3 1220	18.00	21.10

Էրեբունի

Օրերը	Օդանավ	Մեկնում	Ժամանում	Չվերթ	Նպատակակետը	Չվերթ	Մեկնում	Ժամանում
1------	ՅԱԿ-40	11.45	13.15	РЮ-31	ԱՍՏՐԱԽԱՆ	РЮ-32	15.00	18.30
1234567	ՅԱԿ-40	09.00	09.30	РЮ-45	ՄԻՆ-ՎՈԴԻ	РЮ-46	11.30	14.00
1234567	ՅԱԿ-40	12.30	13.00	РЮ-43	ՄԻՆ-ՎՈԴԻ	РЮ-44	15.00	17.30
1234567	ՅԱԿ-40	15.30	16.00	РЮ-47	ՄԻՆ-ՎՈԴԻ	РЮ-48	18.00	20.30
1234567	ՅԱԿ-40	09.30	10.15	РЮ-17	ՍՏԱՎՐՈՊՈԼ	РЮ-18	12.15	15.00
--3-5-7	ՅԱԿ-40	16.00	16.45	РЮ-3	ՍՏԱՎՐՈՊՈԼ	РЮ-4	18.45	21.30
-2-4-6-	ՅԱԿ-40	10.00	10.15	РЮ-29	ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ	РЮ-30	11.45	14.00
---4---	ՅԱԿ-40	11.45	13.15	РЮ-33	ՎՈԼԳՈԳՐԱԴ	РЮ-34	15.00	18.30

Գյումրի

Օրերը	Օդանավ	Մեկնում	Ժամանում	Չվերթ	Նպատակակետը	Չվերթ	Մեկնում	Ժամանում
-2-4-6-	ՏՈՒ-134	07.05	07.30	РГ-7249	ԿՐԱՍՆՈԴԱՐ	РГ-7250	08.30	10.50
-2-4-6-	ՏՈՒ-134	12.30	12.40	РГ-7245	ՄԻՆ-ՎՈԴԻ	РГ-7246	19.45	21.45
1------	ՏՈՒ-134	00.05	02.65	РГ-7243	ՄԻՆՍԿ	РГ-7244	03.45	10.25
1-3-5-7	ՏՈՒ-134	10.25	14.05	РГ-920	ՄՈՍԿՎԱ	РГ-919	15.10	20.25
-2-4-6-	ՏՈՒ-134	12.30	16.50	РГ-7245	ՍԱՄԱՐԱ	РГ-7246	17.50	21.45
1------	ՏՈՒ-134	00.05	00.30	РГ-7243	ՍՏԱՎՐՈՊՈԼ	РГ-7244	08.10	10.25
------7	ՏՈՒ-134	11.00	15.10	РГ-7243	Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ	РГ-7242	18.00	21.55
------7	ՏՈՒ-134	11.00	12.20	РГ-7241	ՎՈՐՈՆԵԺ	РГ-7242	18.45	21.55
---4---	ՏՈՒ-134	23.00	23.40	РГ-7247	ՌՈՍՏՈՎ	РГ-7248	00.30	*03.00
--3----	ՏՈՒ-134	11.00	13.15	РГ-7255	ՕԴԵՍԱ	РГ-7256	14.30	20.25

* ժամանումը/մեկնումը հաջորդ օրը:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմեք ՀԱՈՒ գրասենյակներ կամ Ձեր ճամփորդական գործակալին:
Հեռ. 53-05-82, 53-06-62

digitised by A.R.A.R.@

1945-1995

Պատմության չմոռացվող էջեր

Հովհաննես Բաղրամյան. Մեկը, որ իր կարծիքն ուներ

Խորհրդային Միության կրկնակի հերոս մարշալ Հովհաննես Բաղրամյանը մարմնավորեց իրեն ծնող ժողովրդի աշխատասիրությունը, ստեղծագործական ծիրը, հայրենասիրությունն ու իմաստասիրությունը: Նրա մեջ հստակորեն արտացոլվեցին հայ ժողովրդի ռազմական կարողությունները: Մարշալին հատուկ էին իրադարձությունների կանխատեսումները, ամենաբարդ իրադրություններում ճիշտ կողմնորոշվելու եւ անսխալ որոշումներ կայացնելու ողջամտությունը, մարտական գործողություններն իրականացնելու բարձրարվեստ տաղանդը: Փայլուն գնահատականներով ավարտելով երկաթուղային տեխնիկական ուսումնարանը, անցնելով աշխատանքի կարիքի մեջ գտնվող ընտանիքին օգնելու մղումով, բոլորի համար անսպասելի, նույնիսկ հաղթահարելով սեփական տատանումները, 18-ամյա Հովհաննեսը 1915 թվականին կամավոր մեկնում է բանակ եւ իր կյանքը մեկընդմիշտ կապում զինվորական ծառայության հետ:

Մարտական մկրտությունն ստացավ առաջին աշխարհամարտում՝ թուրքական զորքերի դեմ կռիվներում: Շուտով, որպես աչքի ընկած խիզախ եւ կարգապահ զինվորի, ուղարկում են սովորելու Թիֆլիսի ենթասպաների դպրոցը, որտեղ ցուցաբերում է գերազանց ընդունակություններ: Կարճատեւ կուրսերը ավարտելուց հետո ենթասպա Հ. Բաղրամյանը նորից հայտնվում է ռազմաճակատում, նույն թշնամու դեմ:

Արեւմտահայության ջարդերը անբուժելի ցավ պատճառեցին երիտասարդ զինվորականին: Եւ բնական էր, որ Բաղրամյանի դասակը ուժերի գերագույն լարումով էր կռվում թուրքերի դեմ, հատկապես Սարդարապատի ճակատամարտում:

Ինչպես այդ, այնպես էլ Բաշ Ապարանի, Ղարաքիլիսայի եւ մյուս շրջաններում կռվող հայերի անօրինակ խիզախությունը, հանուն հայրենիքի մահն արհամարհելու դրսեւորումները խորապես տպավորվեցին ապագա զորավարի վրա: Նա մինչեւ կյանքի վերջը մեկ անգամ չէ, որ անդրադառնում է հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի դեպքերին, անթաքույց հպարտությամբ հիշատակում ճակատամարտերի անվեհեր մարտիկներին՝ Անդրանիկին, Սիլիկովին, Ամիրխանյանին, Արարատյանին եւ շատ ուրիշների:

«Ինչպիսին էր 1918 թվականի մայիսին թուրքական զավթիչների եւ հայկական ռազմիկ հայրենասերների միջեւ կատաղի մարտերի հանրագումարը, հարցնում է զորավարը եւ պատասխանում: Դրանց կուլմինացիոն կետը Սարդարապատի ճակատամարտն էր: Չի կարելի արժանին չմատուցել ռազմիկ հայերի բացարձակ հերոսությանը եւ վեհանձն ինքնազոհմանը: Հատկապես այդ հրաշալի հատկությունների շնորհիվ նրանց հաջողվեց պաշտպանել Արեւելյան Հայաստանի այն տարածքը, որը հայկական պետականության զարգացման հազարամյա պատմության ընթացքում վերածվել է մեր հինավուրց ժողովրդի խաղաղակրթության առանցքակետի եւ խորհրդանիշի, որտեղ կենտրոնացված են համաժողովրդական նյութական եւ հոգեւոր մշակույթի արժեքները:

Արարատյան հովտի եւ դրանից արեւելք ընկած տարածքի պահպանելը հնարավոր պայմաններ ստեղծեց հայկական պետականության վերականգնման, մեր հինավուրց ժողովրդի ազգային վերածննդի համար»:

1923-1931 թվականներին ծառայելով հայկական հրաձիգ դիվիզիայում, Հովհաննես Բաղրամյանը մեծ եռանդով ու հետեւողականությամբ նվիրաբերվում է իր հեծյալ գնդի անձնակազմի մարտական պատրաստությանը: Որպես լավագույն հրամանատարի նրան ուղարկում են Ֆրունզեի անվան զինվորական ակադեմիա: Հրամանատարների վերապատրաստման եւ կատարելագործման մեկամյա դասընթացներն ավարտելուց հետո, նա նշանակվում է Կիեւի ռազմական օկրուգում դիվիզիայի շտաբի պետ: Երկու տարի հետո, Հովհաննես Բաղրամյանը ընդունվում է երկրի ռազմական բարձրագույն ուսումնական հաստատությունը՝ զինված ուժերի գլխավոր շտաբի ակադեմիա, որն ավարտելուց հետո նրան անմիջապես նշանակում են նույն ուսումնական հաստատության ավագ դասախոս: Երկու տարի անց Բաղրամյանի իսկ խնդրանքով, նրան նշանակում են Կիեւյան հատուկ ռազմական օկրուգի շտաբի օպերատիվ բաժնի պետ:

Բռնկվեց պատերազմի հրդեհը: Խորհրդային [illegible] ռազմաճակատի զորքերի [illegible] Պեդանսկիյի: [illegible] կան ծրագրերում, իսկ Կիեւի գրավումը, հիտլերյան հրամանատարության հաշվարկների, կնպաստեր Մոսկվայի անկմանը: Դրա համար էլ այս ուղղությամբ հակառակորդը դուրս բերվեց մեծաքանակ զորքեր եւ տեխնիկա:

Ուկրաինայում ծավալվող անօրինակ ծանր եւ հատկապես Կիեւի պաշտպանության մարտերին գործուն մասնակցություն ունեցավ այդ ժամանակ գնդապետ Հովհաննես Բաղրամյանը:

Հարձակողական մարտերի տակտիկա վարող եւ ակնբախ հաջողությունների հասած հակառակորդը, այնուամենայնիվ զգաց այդ ուղղությամբ գործող խորհրդային զորքերի հրամանատարության կարողությունը: «Հարավ» բանակների դեմ գործող հակառակորդի կողմում նկատվում է ամուր եւ եռանդուն ղեկավարություն», այդ ժամանակ գրում էր օրագրում գերմանական զորքերի գլխավոր շտաբի պետ գեներալ Գալդերը: Հետագայում արդեն այստեղ ստեղծված դրությունն ավելի հանգամանալից ուսումնասիրելուց հետո, խորհրդային ռազմական բարձրաստիճան մասնագետները նույնպես կհաստատեին այդ իրողությունը. «Խորհրդային զորքերի դիմադրությունը Պոլեսիայից արեւելք եւ Կիեւի շրջանում՝ հիտլերականներին հնարավորություն չէր տալիս հարձակվել ո՛չ Մոսկվայի, ո՛չ Դոնբասի վրա եւ վիժեցրեց նրանց ծրագրերը: Բանակի գեներալ Ա. Պ. Բելոբորոդովը, տալով այդ գործողությունների գնահատականը, գրում է. «Կիեւի պաշտպանական հերոսական մարտերի ընթացքում Հարավ-արեւմտյան զորքերի երկարատեւ եւ հետեւողական պայքարը կարեւորագույն դեր խաղաց հիտլերյան կայծակնային ծրագրի տապալման մեջ, կասեցնելով թշնամու հարձակումը գլխավոր մոսկովյան ուղղությամբ: Այդ կարեւորագույն պաշտպանական գործողության մշակմանը եւ անցկացմանը մասնակցելու համար Հ. Բաղրամյանին 1941 թ. օգոստոսի 12-ին շնորհվում է գեներալ մայորի կոչում, եւ նա արժանանում է Կարմիր դրոշի շքանշանի»:

Չհանդուրժելով նման վիճակը, որը փաստորեն հիտլերյան «կայծակնային» հաղթանակ տանելու ձախողման ահազանգն էր, հակառակորդը զորքերի եւ տեխնիկայի լրացուցիչ ուժեր է դուրս բերում այդ հատված եւ շրջապատման մեջ վերցնում խորհրդային զորքերին: Շուտով Բաղրամյանի անմիջական ղեկավարությամբ սպաների եւ ռազմիկների մի ստվար խումբ, հաղթահարելով շրջապատված տեղամասի աննկարագրելի դժվարությունները, դուրս է գալիս օղակից:

Դրանից հետո գեներալ Բաղրամյանը մարշալ Տիմոշենկոյի հրամանատարությամբ պետք է կազմակերպեր Հարավ-արեւմտյան ռազմաճակատում գործող մեր զորքերի կանոնավոր նահանջը: Պատերազմական պայմաններում ստեղծված նման վիճակին շատ թե քիչ ծանոթ զինվորականի համար դժվար չէ պատկերացնել այդ գործի ահավոր բարդությունը: Այնուամենայնիվ հսկայածավալ այդ գործն իրականացվեց, մեր զորքերը նոր «աքցանների» մեջ չընկան, չնայած հակառակորդի համառ ջանքերին:

Ընդհանուր առմամբ, խորհրդային երկրի դրության ծանրությունը 1941 թվականին հասել էր իր լարվածության գագաթնակետին, Մոսկվայի վրա կախվել էր մահացու վտանգ: Պահանջվում էր ինչ որ չափով շտկել վիճակը, որը հավասար կլիներ հրաշքի: Այն տեղի ունեցավ՝ գեներալ Բաղրամյանի մասնակցությամբ:

Այդ պաշտպանությունը, մանավանդ զորքերի նահանջը, ինչպիսի կազմակերպված բնույթ էլ կրեր, չէր կարող հանգեցնել հակառակորդի զորքերի ջախջախմանը եւ կարեւոր դիրքերի հետգրավմանը: Անհրաժեշտ էր թեկուզ մտցնել ստեղծված ծանր դրության մեջ հանկարծակի ցնցեցուցիչ հարված հասցնելու պայմանով:

Հիմնավորելով իր այդ մտադրությունը, գեներալ Բաղրամյանը գտնում էր, որ այդ վիճակում լոկ պաշտպանության տակտիկայի կիրառումն անհնարին է: Հետեւապես, որքան էլ դա ծանր հետեւանքներ ունենա, անհրաժեշտ է [illegible] ուժերը եւ հանկարծակի հարվածով [illegible] Դոն, Կովկաս, Ստալինգրադ, Գրոզնի, Բաքու:

Բաղրամյանի այդ մտադրությունը հավանության արժանացավ վերադաս հրամանատարությունում եւ շտաբում: Եւ երբ, ընթերցողին արդեն ծանոթ գեներալ Գալդերն ինքնագրի օրագրում նշում էր, որ «ընդհանրապես հաջող օր է. Կլեյստի տանկային բանակը հաջողությամբ հարձակվում է Ռոստովի վրա», խորհրդային զորախումբը հակահարձակման անցնելով, թշնամուն պատճառում է զգալի կորուստներ, մատնում փախուստի: Նոյեմբերի 17-ին սկսված այդ հակահարձակումն ավարտվում է կարեւոր հաղթանակով. 10 օրվա ընթացքում ազատագրվեց հսկայական տարածք Ռոստովից մինչեւ Տագանրոգ: Հետ նվաճվեց խոշոր նշանակության Ռոստով քաղաքը:

Տարիներ անց, իրականացված ռազմական գործողությունները հիմնավորապես վերլուծելուց հետո, գեներալ Բաղրամյանը հաստատում է. «Ռազմաճակատի ռազմական խորհուրդը եւ շտաբի աշխատողները Կլեյստի բանակին հասցվող հարվածի մշակման գործում ներդրեցին լարված, անհուն աշխատանք, հնարամտություն, սրամիտ հաշվարկում եւ ողջախոհ ռիսկ: Բայց դրա արդյունքներն էլ գերազանցեցին մեր սպասումները. շատ միավորումներից, այդ թվում գովաբանված ՍՍ «Վիկինգ» դիվիզիայից, մնացին լոկ համարները եւ անվանումները: Այդ գործողության շնորհիվ խորհրդային զորքերը ազատագրեցին Ռոստովը»:

Հոկտեմբեր, 1976թ. Մարշալ Հովհաննես Բաղրամյանը Սարդարապատի հերոսամարտի մասնակիցների հետ

Մոսկվայի ստրատեգիական նշանակության ճակատամարտին (որը վերջնականապես հօդս ցնդեցրեց գերմանական զորքերի անպարտելիության առասպելը) նախորդող այդ հարվածը մեծ խանդավառություն առաջացրեց երկրում. այն բացի ռազմականից, ուներ քաղաքական եւ կարեւոր բարոյահոգեբանական նշանակություն, ամրապնդեց հավատը սեփական ուժերի նկատմամբ:

Շուտով խորհրդային զորքերը ջախջախեցին Ելեցի բանակախումբը, որի ծրագրավորմանը եւ կենսագործմանը անմիջապես մասնակցում էր Հարավ-արեւմտյան ռազմաճակատի արագաշարժ զորախմբի շտաբի պետ Հովհաննես Բաղրամյանը: Չնայած հետագայում գերմանական զորքերը այդ ուղղությամբ հասան նոր հաջողությունների, այնուամենայնիվ, նրանց չհաջողվեց մինչեւ վերջ իրականացնել ստրատեգիական նշանակության իրենց ծրագրերը:

1942 թ. հուլիսին Բաղրամյանը շտաբային աշխատանքից փոխադրվում է հրամանատարականի եւ նշանակվում 16-րդ բանակի հրամանատար՝ փոխարինելով Կ. Կ. Ռոկոսովսկուն, վերջինիս Բրյանսկի ռազմաճակատի հրամանատարի պաշտոնին անցնելու կապակցությամբ:

Նույն թվականի օգոստոս-սեպտեմբեր ամիսներին 16-րդ բանակն իր նոր հրամանատարի ղեկավարությամբ ծանր հարվածներ հասցրեց գերմանական խոշոր զորախմբերին, որոնք հարձակողական մարտերով ձգտում էին խանգարել խորհրդային հրամանատարությանը հարավից ուժեր տեղափոխել Ստալինգրադ: Այդ նշանակալից գործողությունը հաջող իրականացնելու համար 16-րդ բանակը վերակազմվում է 11-րդ գվարդիական բանակի: Ընդհանուր ռազմաճակատի գիծը 1942 թ. աշնան եւ 1943 թ. գարնան գործողություններով ավելի է կրճատվում, այն գրեթե ուղիղ գծով անցնում է Լենինգրադից Սեւ ծով, բացի կենտրոնական ռազմաճակատի գործողությունների շրջանում ընկած Կուրսկի ելուստից:

1943 թ. գարնան ամիսներին հարաբերական հանգիստը երկու կողմերն էլ օգտագործում էին հետագա ռազմական գործողությունները վերսկսելու համար: Խորհրդային հրամանատարությունը չէր կասկածում, որ հակառակորդի հարվածը սկսվելու էր Կուրսկի ելուստից, որը դաշույնի պես ուղղված էր երկրի սրտին՝ Մոսկվային:

«Միջնաբերդ» ծածկանվամբ նախապատրաստվող գործողությունը պետք է վճռորոշ լիներ պատերազմի մեջ եւ նախաձեռնությունը տար ֆաշիստական զորքերին: Այդ մասին էր վկայում հարձակման նախապատրաստման օրերին Հիտլերի ապրիլի 15-ի հրամանում զորքերին ուղղված կոչը: «Այդ հարձակմանը, ասված էր այնտեղ, վճռական նշանակություն է տրվում: Այն պետք է ավարտվի արագ ու վճռական հաջողությամբ — Կուրսկի մոտ հաղթանակը ջահ պետք է լինի աշխարհի համար»:

Ավելորդ է հիշեցնել, որ հակառակորդը, ինչպես ոչ մի այլ ճակատամարտում, այստեղ համակենտրոնացրել էր մարդկային ու տեխնիկայի հսկայական ուժեր, դրանց թվում ռազմաճակատ նոր դուրս բերվող «անխոցելի» համարվող «Վագր» տիպի տանկեր, գերհզոր «Ֆերդինանդ» ինքնընթաց հրանոթներ, ինչպես եւ ավելի կատարելագործված «Ֆոկկե Վուլֆ-190» եւ «Խենգել 129» ինքնաթիռներ: Ըստ Հիտլերի ապրիլի 15-ի թիվ 6 լրացուցիչ օպերատիվ հրամանի, գերմանական երկու հարվածային բանակներ Օրյոլի եւ Բելգորոդի շրջաններից ուժգին հարվածներով եւ կոնցենտրիկ հարձակումով պետք է շրջապատեին եւ ջախջախեին Կուրսկի ելուստի առճակատման խորհրդային զորքերը:

Հակառակորդին անմիջապես հակադրվող ռազմաճակատի զորքերի կազմում էր գեներալ Բաղրամյանի 11-րդ գվարդիական բանակը: Նախքան գործողությունների սկիզբը, առարկելով երկու ռազմաճակատների (Բրյանսկի եւ Օրյոլի) հրամանատարությունների եւ հետագայում Գլխավոր շտաբի կողմից հաստատված իր բանակին առաջադրված ծրագրին, գեներալ Բաղրամյանը գտնում էր, որ իր բանակը պետք է ունենա այլ՝ անհետաձգելի արդյունքների հասցնող նպատակ՝ հակառակորդի Օրյոլյան ելուստի զորախմբերի շրջապատումը, դրանց թիկունքը բաժանելով «Հյուսիս» եւ «Կենտրոն» զորաբանակների միջեւ հաղորդակցության ուղիների [illegible] խզումներով: Դա կհանգեցներ հիտլերյան ընդհանուր հարձակողական ծրագրերի տապալմանը Կուրսկի ճակատամարտում:

Բաղրամյանի ծրագիրը կապված էր ռիսկի եւ լուրջ վտանգների հետ, այդ պատճառով էլ չընդունվեց ոչ ռազմաճակատների հրամանատարությունների, ոչ էլ գլխավոր շտաբի կողմից: Բաղրամյանը մնաց մենակ՝ իր մտահղացումների հետ:

Եւ ահա հարցը քննարկվում է գլխավոր հրամանատարության կայանում: Ստալինը հավանություն չտալով եւ համաձայնվելով ապագա գործողության վերաբերյալ ծրագրին, այնուամենայնիվ, հարցնում է. «Հնարավո՞ր է, որ որեւէ մեկն իր կարծիքն ունենա»:

Գեներալ Բաղրամյանը նորից համառ ձգտում է ասել իր ծրագրի մասին, հակադրվելով այն այս անգամ արդեն գլխավոր հրամանատարության կողմից հավանություն գտած որոշմանը:

Չնայած այստեղ էլ վերեւում հիշատակված ռազմաճակատների հրամանատարությունները դատապարտում են այդ ծրագրի վտանգավորությունը, համենայնդեպս կարճատեւ ընդմիջումից հետո Ստալինը նկատում է. «Բաղրամյանը հանուն գործի է ասում», միաժամանակ ավելացնելով, որ «ձախողման դեպքում ամբողջ պատասխանատվությունն ընկնում է նրա վրա»:

Ահավոր ճակատամարտը սկսվեց գերմանացիների հարձակումով հուլիսի 5-ին, իսկ Բաղրամյանի 11-րդ բանակը 7 օր հետո՝ հուլիսի 12-ին, առաջին իսկ օրից ձեռք բերած նվաճումներով ամբողջովին բացահայտեց ոչ միայն նրա զորավարական բարձր կարողությունները մարտական գործողությունները վարպետորեն կազմակերպելու եւ անցկացնելու մեջ, այլեւ առանձնապես բարդ իրադարձությունները նախօրոք վերլուծելու եւ ճշգրիտ եզրահանգումներ անելու Բաղրամյանի ողջամտությունը եւ տաղանդը: Բավական է հիշեցնել, որ հակադրվելով հակառակորդի հսկայական ուժերին, 11-րդ գվարդիական բանակը զորավար Բաղրամյանի առաջնորդությամբ երեք օրվա դաժան մարտերի ընթացքում 40 կմ լայնության ճակատով եւ 45 կմ խորությամբ ճեղքելով հիտլերյան զորքերի պաշտպանությունը, կտրեց եւ անջատեց «Հարավ» եւ «Կենտրոն» բանակախմբերի միջեւ եղած հաղորդակցության ճանապարհները, զրկեց նրանց փոխօգնելու հնարավորությունից եւ հարձակման անցած մյուս ուժերի հետ շրջապատման վտանգի տակ դրեց ֆաշիստական զորքերին:

Բաղրամյանի զորքերի հարձակումից երեք օր հետո արդեն «Սովինֆորմբյուրոն» կհաղորդեր Օրյոլից հյուսիս խորհրդային զորքերի տարած վճռական նշանակություն ունեցող հաջողությունների մասին: Ստալինը չէր կարող չարտահայտել իր հիացմունքը: Կապվելով անմիջապես Բաղրամյանի հետ, հայտնում է. «Ձեր հարձակումը առաջինն է ամառային արշավանքում: Ռոկոսովսկու (Արեւմտյան ռազմաճակատի հրամանատար) գործը թեթեւացավ եւ նա շուտով հարված կհասցնի: Գլխավորը արվում է, մարտերի ընթացքում տեղի ունեցավ բեկում: Նկատի ունեցեք, որ ձեր հետեւից կգան խոշոր ռեզերվներ: Ցանկանում եմ հետագա հաջողություններ...»:

Եւ, իրոք, ռեզերվները եկան, ամբողջ զորքերն անցան հարձակման: Կուրսկի ռազմաճակատում կրած խոշոր պարտությունը հիտլերյան զորքերի մայրամուտն եղավ: Եւ դրա մեջ անգնահատելի դեր խաղաց գեներալ Հովհաննես Բաղրամյանը:

Հարձակման դեռ առաջին օրերից 11-րդ գվարդիական բանակի հաջողությունները ցնծություն առաջացրին ամբողջ երկրում եւ զորքերում. Բաղրամյանի անունը հիշատակվում էր ամենուրեք: «Երբ 1942 թվականի առաջին օգոստոսյան մարտերում նա (Բաղրամյանը) իրեն դրսեւորեց որպես բանակի ընդունակ հրամանատար, ասել է զրահատանկային զորքերի գլխավոր մարշալ Պ. Ա. Ռոտմիստրովը, ապա 1943 թվականի ամառային հարձակողական մարտերից հետո նա մտավ խորհրդային լավագույն զորահրամանատարների թվի մեջ»:

Սակայն ոչ «Հայրենական մեծ պատերազմը 1941-1945» (1985), ոչ «Ռազմական հանրագիտական բառարան» (1986), հանրագիտարաններում եւ ոչ էլ «Խորհրդային մեծ հանրագիտարանում», Կուրսկի, Օրյոլի, Բրյանսկի ճակատամարտերի մասին ակնարկներում, չի հիշատակվում Բաղրամյանի անունը:

Կեղծիքները միշտ էլ ուղեկցել են պատմությանը: Այնուամենայնիվ, այդ ժամանակ արդեն, Հովհաննես Բաղրամյանը նշանակվում է ռազմաճակատի հրամանատար:

ՏՐԴԱՏ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Միջազգային

1. Ո՞րն է Իրանի Իսլամական հեղափոխության հաղթանակի օրը:
ա. 1979 թ. փետրվարի 22-ը.
բ. 1979 թ. փետրվարի 11-ը (Բահմանի 22-ը).
գ. 1981 թ. մարտի 21-ը.
դ. 1990 թ. ապրիլի 1-ը.

2. Իսլամական հեղափոխության ղեկավար հանգուցյալ Իմամ Խոմեյնին 15 տարվա աքսորից հետո ե՞րբ Իրան վերադարձավ:
ա. 1979 թ. փետրվարի 11-ին.
բ. 1979 թ. փետրվարի 1-ին.
գ. 1979 թ. փետրվարի 22-ին.
դ. 1979 թ. փետրվարի 28-ին.

ա. 1989-1993.
բ. 1978-1982.
գ. 1985-1990.
դ. 1980-1985.

8. 1978 թվականին Իրանը օրական վաճառում էր 4.847000 տակառ նավթ, յուրաքանչյուր տակառը 40 դոլլարով: 1993 թվականին Իրանի Ի. Հ. որքա՞ն նավթ է վաճառել եւ ինչ գնով:
ա. օրական 2.486000 տակառ, 17 դոլլար.
բ. օրական 5.663000 տակառ, 40 դոլլար.
գ. օրական 1.157000 տակառ, 17 դոլլար.

բ. 1200-ի.
գ. 18300-ի.
դ. 29500-ի.

14. 1994 թվականի տվյալներով Իրանում ծանր արդյունաբերության քանի՞ կենտրոն է աշխատում:
ա. 5900.
բ. 300.
գ. 2800.
դ. 3100.

15. Իրանում արտադրվող երկաթի եւ պողպատի ծավալը 1993 թվականի տվյալներով քանի՞ տոննա է:
ա. 2 միլիոն տոննա.

ՄՐՑՈՒՅԹ

Իրանի Իսլամական հեղափոխության 16-ամյակին նվիրված մրցույթ

Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեսպանատունը, Իրանի Իսլամական հեղափոխության 16-րդ տարեդարձի առթիվ հայտարարում է սույն մրցույթը: Առաջադրված են 22 հարցեր (22 թիվը խորհրդանշում է իրանական արեւային տոմարով հեղափոխության հաղթանակի օրը): Յուրաքանչյուր հարցի համար նախատեսված է պատասխանների 4 տարբերակ: Մասնակիցն իր հայեցողությամբ ընտրում է ճիշտ տարբերակը եւ գրչով սեւացնում հավելվածի թերթիկում նախատեսված համապատասխան տուփը: Օրինակ, եթե առաջին հարցի ճիշտ պատասխանը Բ կետն է, պետք է մգացնել հավելվածի թերթիկի 1 համարի աջ կողմում գտնվող երկրորդ տուփը: Ուշադրություն. յուրաքանչյուր հարցին տալ միայն մեկ պատասխան: Հավելվածի թերթիկը (կամ դրա պատճենը) լրացնել եւ մինչեւ փետրվարի 25-ը ուղարկել կամ հանձնել Իրանի Ի. Հ. դեսպանատուն` Երեւան, Կոմիտաս, Բաղրամյան 1,հեռախոս` 52-98-30: Հարցերին պատասխանելիս ճիշտ կողմնորոշվելու համար կարող եք օգտագործել «Իրան. Արեւելքի արեւն ...» հավելվածի թողարկված նյութերը: Հավելվածը տպագրվել է մեր թերթի նախորդ համարում: Բոլոր մասնակիցներին տրվելու է հիշատակի բացիկ: Ճշգրիտ պատասխաններ պարունակող թերթիկներից, վիճակահանությամբ ընտրվելու են 16-ը, որոնց ուղարկողներին հանձնվելու են բարձրարժեք նվերներ:

3. Իրանի Իսլամական Հանրապետության հռչակման հանրաքվեի օրը ո՞րն է: եւ Իրանի բնակչության քանի՞ տոկոսն է նրան դրական ձայն տվել:
ա. 1979 թ. ապրիլի 11-ը, 75 տոկոսը.
բ. 1979 թ. փետրվարի 1-ը, 85 տոկոսը.
գ. 1979 թ. փետրվարի 11-ը, 60 տոկոսը.
դ. 1979 թ. ապրիլի 1-ը, 98,8 տոկոսը.

4. Իրանի Ի. Հ. սահմանադրության համաձայն կրոնական փոքրամասնությունները քանի՞ պատգամավոր ունեն խորհրդարանում:
ա. Հայերը 1, հրեաները 1, ասորիները 1, զրադաշտականները 1.
բ. զրադաշտականները 2.
գ. հայերը 3.
դ. հայերը 2, հրեաները 1, ասորիները 1, զրադաշտականները 1.

5. Ե՞րբ սկսվեց Իրաքի դեմ Իրաքի ագրեսիան եւ իրանա-իրաքյան պատերազմը քանի՞ տարի տեւեց:
ա. 1980 թվականի աշնանը, 8 տարի.
բ. 1992 թվականի ամռանը, 3 տարի.
գ. 1982 թվականի աշնանը, 5 տարի.
դ. 1980 թվականի աշնանը, 2 տարի.

6. Պարտադրված պատերազմի օրերին իրանահայերը ինչպիսի՞ մասնակցություն ունեին:
ա. երիտասարդներին ռազմաճակատ էին ուղարկում.
բ. օժանդակում էին դրամահավաք կազմակերպելով.
գ. ռուսկյալ մասնագետները կամովին ռազմաճակատ էին մեկնում տեխնիկական օգնություն ցուցաբերելու նպատակով.
դ. վերոհիշյալ բոլոր ձեւերով.

7. «Կառուցապատման հնգամյա ծրագրի» առաջին փուլը ո՞ր տարիներին ծավալվեց:

դ. օրական 3.909000 տակառ, 40 դոլլար.

9. 1978 թվականին Իրանում օրական 747 հազար տակառ նավթ է´ գտվել: Այդ ծավալը 1993 թվականին որքա՞ն էր:
ա. 5.663000 տակառ.
բ. 1.167000 տակառ.
գ. 707000 տակառ.
դ. 3.909000 տակառ.

10. 1978 թվականին Իրանի 5 քաղաքներում գազիֆիկացված էր 26 հազար տուն: 1993 թվականին քանի քաղաքներում քանի տուն է գազամատակարարման ցանցում եղել:
ա. 142 քաղաքներում 345462 տուն.
բ. 138 քաղաքներում 268000 տուն.
գ. 243 քաղաքներում 1.909726 տուն.
դ. 50 քաղաքներում 117800 տուն.

11. 1978 թվականին Իրանում եղել է 4220 քաղաքային օրթանային եւ գյուղական բուժկետ: Այդ թիվը 1994 թվականին քանիսի՞ է հասել:
ա. 12000-ի.
բ. 56000-ի.
գ. 63000-ի.
դ. 22000-ի.

12. Յուրաքանչյուր 1000 ծնունդի դիմաց մահացությունների քանակը որքա՞ն է եղել 1978 եւ 1993 թվականներին:
ա. 1978-ին 120, 1993-ին 37.
բ. 1978-ին 37, 1993-ին 120.
գ. 1978-ին 85, 1993-ին 80.
դ. 1978-ին 163, 1993-ին 145.

13. 1978 թվականին ամբողջ Իրանում 600 գյուղ խմելու ջրի վերահսկված ցանց է ունեցել: 1994 թվականի տվյալներով այդ գյուղերի թիվը քանիսի՞ է հասել:
ա. 6000-ի.

բ. 1,34 միլիոն տոննա.
գ. 3 միլիոն տոննա.
դ. 4 միլիոն տոննա.

16. Հնգամյա առաջին ծրագրի կատարման տարիներին Իրանում ցորենի, բրնձի եւ լոբազգիների արտադրությունը ինչպիսի՞ աճ է արել:
ա. 19,6 տոկոս, 51 տոկոս, 48 տոկոս.
բ. 20,7 տոկոս, 35 տոկոս, 93 տոկոս.
գ. 54 տոկոս, 49,9 տոկոս, 105,8 տոկոս.
դ. 64 տոկոս, 14 տոկոս, 105,8 տոկոս.

17. Հնգամյա առաջին ծրագրի կատարման տարիներին Իրանում քանի՞ գյուղ է էլեկտրացանցին միացվել:
ա. 4550 գյուղ.
բ. 1200 գյուղ.
գ. 2391 գյուղ.
դ. 5158 գյուղ.

18. Հնգամյա երկրորդ ծրագրի կատարման տարիներին շահագործման են հանձնվելու 23 ջրամբարներ: Դրանցից խոշորագույնը Քյարխեի ջրամբարն է 3,5 կիլոմետրանոց պատնեշով, կատարի 135 մետրանոց բարձրությամբ: Որքա՞ն է Քյարխեի ջրամբարի ջրատարողությունը:
ա. 2,5 միլիարդ խորանարդ մետր.
բ. 7 միլիարդ խորանարդ մետր.
գ. 5 միլիարդ խորանարդ մետր.
դ. 3,5 միլիարդ խորանարդ մետր.

19. 1978-79 ուսումնական տարում Իրանի բուհերում սովորում էին 160000 ուսանողներ: 1992-93 ուսումնական տարվա տվյալներով քանի՞ հազար ուսանողներ էին սովորում Իրանի Իսլամական Հանրապետության բուհերում:
ա. 253645 հոգի.
բ. 374734 հոգի.
գ. 180000 հոգի.
դ. 228521 հոգի.

20. Քանի՞ կիլոմետր է Իրանի Իսլամական Հանրապետության եւ Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր սահմանագծի երկարությունը:
ա. 22 կիլոմետր.
բ. 38 կիլոմետր.
գ. 45 կիլոմետր.
դ. 60 կիլոմետր.

21. Անցյալ տարվա ցուցանիշների համաձայն Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը Հայաստանի Հանրապետության արտաքին առեւտրի որերորդ գործընկերն է:
ա. չորրորդ գործընկերը.
բ. երրորդ գործընկերը.
գ. երկրորդ գործընկերը.
դ. առաջին գործընկերը.

22. Երեւանում բացվել է Իրանի Իսլամական Հանրապետության «Մելլաթ» բանկի մասնաճյուղը:
Բացման արարողությունը, որ թվականին է կատարվել:
ա. 1995 թ. հունվարի 12-ին.
բ. 1995 թ. հունվարի 8-ին.
գ. 1995 թ. հունվարի 14-ին.
դ. 1994 թ. նոյեմբերի 12-ին.

Հայաստանի Հանրապետությունում Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեսպանատուն

Հավելվածի թերթիկ

Անուն .... Ազգանուն ....

Հայրանուն .... Ծննդյան թվական ....

Հասցե եւ հեռախոս ....

	ա	բ	գ	դ		ա	բ	գ	դ
1	☐	☐	☐	☐	12	☐	☐	☐	☐
2	☐	☐	☐	☐	13	☐	☐	☐	☐
3	☐	☐	☐	☐	14	☐	☐	☐	☐
4	☐	☐	☐	☐	15	☐	☐	☐	☐
5	☐	☐	☐	☐	16	☐	☐	☐	☐
6	☐	☐	☐	☐	17	☐	☐	☐	☐
7	☐	☐	☐	☐	18	☐	☐	☐	☐
8	☐	☐	☐	☐	19	☐	☐	☐	☐
9	☐	☐	☐	☐	20	☐	☐	☐	☐
10	☐	☐	☐	☐	21	☐	☐	☐	☐
11	☐	☐	☐	☐	22	☐	☐	☐	☐

ԱՄՆ

Հայաստանի նախագահի գեղանի թիկնապահը

ՀՀ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի օգոստոսին ԱՄՆ կատարած այցելության օրերին նրա թիկնապահներից մեկը եղել է Մոնիկա Էմերսոն անունով մի գեղադեմ օրիորդ, որի մտովին անգամ չէր անցնում չորս տարի առաջ, որ այդպիսի բախտ կվիճակվի նրան: Այդ ժամանակ նա աշխատում էր Նորթվեստ Էրլայնզ ավիաընկերության բեռների տեղափոխման բաժնում:

Սան-Ֆրանցիսկոյի համալսարանում ավարտելու տարիներին Էմերսոնը մեծ հետաքրքրություն էր ցուցաբերել օրենքի կիրառման հարցերի նկատմամբ, բայց բախտն ավարտելուց հետո 1984-ին, չկարողանալով համապատասխան աշխատանք գտնել, տեղավորվել էր վերոհիշյալ ավիաընկերությունում: Մի օր էլ պատահաբար նրան է մոտենում հակահետախուզության մի գործակալ եւ առաջարկում աշխատակցել իրենց:» Գլինկոյում, Ջորջիայում եւ Վաշինգտոնում անցկացված տասնհինգ շաբաթների համառ ու լարված մարզումներից հետո նա դառնում է հակահետախուզության գործակալ:

Մոնիկան արդեն երկու տարի է, ինչ գաղտնի գործակալության Սան Ֆրանցիսկոյի մասնաճյուղում է աշխատում, որտեղ զբաղվում է վարկային (կրեդիտ) քարտերի, կառավարական չեկերի, հեռախոսազանգերի եւ այլ տեսակի զեղծարարությունների բացահայտման հարցերով:

«Մեկ հինգաստղանի հյուրանոցում կարող եմ հայտնվել որպես պետական պաշտոնյա կամ անձնավորությունների թիկնապահ, մեկ էլ Սան Ֆրանցիսկոյի ամենահետին թաղամասերում խուզարկության իրավունքի օրդերով», ասում է նա Ամերիկայում լույս տեսնող անգլիատառ «Էյմ» հայկական մի ջագգային ամսագրի թղթակցին, ավելացնելով, որ ՀՀ նախագահի այցելությունը «խնամքով էր կազմակերպված, եւ Վաշինգտոնից մինչեւ Լոս Անջելես ամեն ինչ շատ բարեհաջող ընթացավ»:

Ավելացնենք, որ Մոնիկա Էմերսոնի մոր օրիորդական ազգանունը Թումաջյան է, եւ Տեր-Պետրոսյանին ուղեկցելու նրա խնդրանքը հետախուզությունում բավարարել էին հաշվի առնելով հայերենի նրա իմացությունը:

Դրանից առաջ նրան բախտ էր վիճակվել ուղեկցելու այլ բարձրաստիճան հյուրերի, որոնց թվում եղել են Իսրայելի վարչապետ Իցհակ Ռաբինը եւ Իռլանդիայի վարչապետ Ալբերտ Ռեյնոլդսը:

ՀԱՄԱՌՈՏ

Մահացավ Քենեդիների մայրիկը

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 23 ՀՈՒՆՎԱՐ, ՏԱՍՍ: 104 տարեկան հասակում մահացավ Ռոզ Ֆիցջերալդ Քենեդին` Քենեդիների գերդաստանի մայրիկը, որը ծնունդ էր տվել Միացյալ Նահանգների մեկ նախագահի եւ երկու սենատորի:

ԱՄՆ-ի բնակչությունը աճում է եւ ծերանում

Սրանք են հունվարի 23-ին մարդահամարի բյուրոյի հրապարակած նոր հետազոտության երկու հիմնական եզրակացությունները: «Ինչպես ենք մենք փոխվում» վերնագիրը կրող փաստաթղթի հեղինակները կանխատեսում են, որ ամերիկացիների թիվը, որն այժմ կազմում է 261 միլիոն, մինչեւ 2000 թվականը կավելանա, հասնելով 276 միլիոնի, իսկ մինչեւ 2050 թվականը` 392 միլիոնի: Ընդ որում, հետազոտողների գնահատումների համաձայն, մինչ այդ կյանքի տեւողությունը կավելանա` ներկայիս 76,3 տարեկանից հասնելով 82,6 տարեկանի:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

ԱՐՄԻՆԴ ԿԵՆՏՐՈՆԸ
Հրավիրում է
հնգօրյա ճանապարհորդության դեպի Հնդկաստանի մայրաքաղաք:
ԵՐԵՎԱՆ - ԴԵԼԻ - ԵՐԵՎԱՆ
չվերթը կկայանա փետրվարի 4-ին
(ուղեւորության ընթացքում ինքնաթիռը մնում է Դելիում)
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ
Նախատեսվում է
ԵՐԵՎԱՆ - ՍԻՆԳԱՊՈՒՐ - ԵՐԵՎԱՆ
նոր չվերթ
«Էրեբունի» հյուրանոց, I մասնաշենք, 301-307 ս.
Հեռ. 52-75-65, 56-13-92, 56-05-79

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Ժամանակ

Վլադիմիր Վիսոցկին արդեն նեղ է նրա ծննդյան օրը։ Իրավ, Վլադիմիր Վիսոցկին համազգային երևույթ է, և ոչ միայն. երբ նա 10 տարեկանում իր սիրելի հեծանիվը նվիրեց տղամարդ ֆաշիստի որբ տղային, արդեն իսկ վերազգային արժեք էր։ Վերազգային, ինչպես որոտը։ Այո, նա որոտ էր, մինչ գոտեմբերյան որոտ։ Եվ որոտմությունը հաճո էր, որ գերմանացի այդ անկամախոնդիր հայտնագործողից հետո ծնվեցին Լյուսմեր երաժիշտները և էղխոնը. ծնվեցին թեկուզ այն բանի համար, որ մեջ-մեջի սված պաշտպանեին Վիսոցկու որոտալինելու ընդունակ Վիսոցկու ինչ լինելը։ Ֆրանսիացիները նրան կոչում էին մենեստրել, իտալացիները՝ տրուբադուր, ռուսները, որոնցից չանմանելին սկզբից, ստիպված էին կոչել բարդ։ Սակայն «ոչ մենեստրել եմ ես, ոչ բարդ, այլ սոսկ որպես եմ մեղադարս»։ Այո, Վիսոցկին հուսակ էր պատկերացնում իր ինչ լինելը (սկզբունքայնությունը որպեսին բնորոշ գծերից մեկն էր)։ Բացեւայնորեն, ինչպե՞ս պատահեց, որ նա, ով, մեղմ ասած, ճանաչված էր ու սիրված հասարակական կայսրության անեն անկյունում, այդպես էլ չարժանացավ սեփական ստեղծագործությունների խաղեր բեմայի առանձնահատկությունը։ («Ավազակային», «Խոսող փող», «Հեմիարների ցարի» խաղաճակական դիմուռումն արտահայտող «Ես երբեք չեմ հավատացել տեսարանատեղերին», «Յավում եմ ԽՍՀՄ-ի համար» և այլն)։ Այդ առումով դժվար է համակերպվել այն կարծիքի հետ, որ Վիսոցկին մեծ ավանդ է ունեցել ռուս որոգիայի հեղգա զարգացման գործում։ Նրա ուղղությանը հետևելու համար անհրաժեշտ է լինել կատարյալ ռուս արտասովոր ու անհատ, հանգավոր ու բարդյալության, հարցեր ու սրտի, ազատ ու կարևորը, ռա-

Վլադիմիր Վիսոցկի. «Կյանքից երբեք չեմ չանչրացել»

Վարսանդակայինների սերունդը նրան համարում է վարսանդական։ Չափեսակուն տղայոմ։ Եւ ինչու, որոնցի գովարանի մեկը, անհրաժեշտ է, որ անդադար նախնական միասը։ Սոտիզմ։ Ի դեպ, սերունների համար՝ նա ծխում էր օրական, երբեմ սափ «Մինորոն» և վարում էր Մերսեդես։ Սակայն մի կողմ թողնենք մանրամասները, որովհետև Մոսկվան այսօր նշում է ռուս մեծագույն մտավորական և բանաստեղծ Վլադիմիր Վիսոցկու ծննդյան 57-րդ տարեդարձը։

կան արվեստի։ Պաշտպանեցին։ Եվ դեռ ավելին նա այսօր նաև արտիստ է և երաժիշտ։ Ինչպիսի ամբողջություն։ Եվ ո՞ր դերասանի մտքով անգամ կարող է անցնել, որ Դանեմարկի արքայազնի կերպը էր «Լեխն Սոյուզը» հնամաշ ջինս և փոստորեն սանձահարում գնչուական յոթ նյարդերի փայլեցությունը։

Վիսոցկին ծնվել է 1938-ի հունվարի 25-ին։ Պավել Գրիբանի մեկ նշում է, խոսք բնորոշ ջիհու։ («Ես չեմ սիրում կանխորոշված ավարտը»։ Վ. Վ.)։ Սերգեյ Եսենինը ծնվել է հոկտեմբերի 3-ին՝ խակական կենդ։ Մյուսնիայացենը մայիսի 32-ին... մանոր խենթ։ Այո, ոչ ավել, ոչ պակաս խենթ։ Խենթ ջիհու, խենթ խոլ, խենթ կարիճ... Կարելի է նույնիսկ ասանց գազանանոցի։ Վերջիվերջո սրանք որոնցներ են և ոչ թե որոտակիներ։ Վիսոցկու երգերը ֆիզիկական ազդեցություն են գործում ունկնդրի վրա, և ևանցի այդ ազդեցությունը կրկին վերազգային մի բան է, առա այն փոխանցվում էր թե Հոլիվուդի բնակչությանը, թե Մարսելի ծկնորսներին։ Նրան ծափահարում էին Պիտեր Բրուկը և Ռոբերտ դը Նիրոն։ Նրա մոլի երկրպագուն էր Նորբեկյան մրցանակակիր Պյոտր Կապիցան։ Ի դեպ, ֆորբեկիստների մասին։ Նույն ինքը Իոսիֆ Բրոդսկին, անգամ էր նողարկելու այն անսահմանությունը, որն ստիպված էր հրապարակման պատվին։ Երբ փորձենք պարզաբանել այդ առեղծվածը, առա ներքական անգամ ստիպված կլինենք հուսահատ կամ հերքել Աստծո գոյությունը։ Ըստ երևույթին, նման պարագաներում մարդիկ (նույնիսկ չինովնիկները), խոսք, երկրորդական դեր ունեն, և գրեթե ոչինչ չեն նշանակում։ Վիսոցկու մեջ ներդաշնակորեն միաձուլված էին կրակոտաս նախնիների վայրի ջիղը և մեծ հումանիստների զարդափարները։ Այս ամենի արդյունքում առաջ էր եկել նոր ուսակ, ինչով և պայմանավորված էր դրեսի անևնագինարկինս ու միտքը։ Անշուշտ, կարելի է բնորոշել նրա ստեղծածը, առողջամտությունը, հարստացնել հեղինակային երգը, բայց ոչ ավելին։ Իրավացի էր Էլդար Ռյազանովը նրան համարելով 20-րդ դարի մին։

Վիսոցկին մահացավ հանգամ 1980-ի հուլիսի 25-ին։ Ոչ չին ժամանակ սովորական մահկանացուների համար, բայց «Ես չեմ գտնում, որ սակ տարիներով է գնահատվում մարդու կյանքը։ Ասացեք խնդրեմ, ինչպիսի՞ մեծ կենսափորձ կարող էր ունենալ 26-ամյա Լերմոնտովը»։ 42 տարիների ընթացքում Վիսոցկին ապրեց մի ոլորտի։ Ակամայից՝ Նրան մոտիկից ճանաչողները կի դեպ, նրանց թիվն այժմ աճում է երկրաչափական պրոգրեսիայով, օժվելով ծգում են տարբեր կերդ են խոսում նրա մասին։ Բայցևայնպես, բոլորը ընդհանուրի են գալիս մեկում. Վիսոցկու Լոտյանը խոր էին եւկու զգացում ժլատությունն ու ճախանձը։ Բայց մի՞թե նա ժլատ չէր։ Անշուշտ, ժլատ էր։ Վիսոցկին ազատորեն յոպանում էր սին ուղեները անպարփակ բովանդակությամբ և այդ ամենը պահում էր իր մեջ։ Այս առումով նրան հոգեհարազատ էր Լեոնիդ Լենգիփարովը, որը նույնպես «ուղեների գողացողներից էր» (Վ. Վ.), և ով նա սիրել էր ու պաշտել։

ԱՐԻՍ ՂԱԶԻՆՅԱՆ

ԱՆՁՆԱԳԻՐ

Բոխումի ցուցահանդես է տարվել 30 տոննա ցուցանմուշ

Գերմանական Բոխում քաղաքում «Հայաստան» ցուցահանդեսի կազմակերպման վրա գերմանական կողմը ծախսել է 1 մլն 400 հազար ամերիկյան դոլլար. դա ծախսերի առյուծի բաժինն է, ինչպես երեկ ասուլիսում բնորոշեց ՀՀ մշակույթի նախարար Հակոբ Մովսեսը՝ ավելացնելով, որ ցուցադրանքի նմուշները գերմանական համապատասխան կազմակերպությունն ապահովագրել է 105 մլն ամերիկյան դոլլարով։ ՀՀ մշակույթի նախարարությունը վճարել է միայն նմուշների տեղափոխման ճանապարհածախսը՝ 30 տոննա բեռն ինքնաթիռով Գերմանիա հասցնելու համար։ Ցուցադրանքի կառուցման սկզբունքներին, ինչպես նաև հունվարի 14-ին ցուցահանդեսի հանդիսավոր բացման արարողության մանրամասներին մեր թերթի նախորդ համարներում անդրադարձել ենք։ Ցուցահանդեսը կփակվի ապրիլի 17-ին։ Նախարարը երեկ չբացառեց նաև այն Հայաստանում ներկայացնելու հնարավորությունը։

Վերջում ծեսում. «Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթի չաբաթ օրվա անստորագիր ոտանիկը հերքում է մեր հրապարակումն այն մասին, թե Բոխում մեկնող պաշտոնական պատվիրակության կազմում «Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթից լրագրող է ընդգրկվել։ Այդ լուրը մեզ եւ «Լրաբեր», «Արմենպրես», «Նոյյան տապան» գործակալությունների թղթակիցներին էր հաղորդել ՀՀ մշակույթի փոխնախարար Անելկա Գրիգորյանը, որը վերահաստատեց երեկ, կրկնելով, թե տեղերի սղության պատճառով պատվիրակության մեջ էր ընդգրկվել միայն «Հայաստանի Հանրապետութիւն» թերթից Լիզա Ճաղարյանը։ Փոխնախարարը ավելացրեց նաեւ, որ վերջինս, ի դեպ, մեկնել է Բոխում եւ վերադարձել։ Ինչքան գիտենք, Լ. Ճաղարյանը իրոք «Հայաստանի Հանրապետութեան» աշխատակից է. եւ չենք հասկանում այդ թերթի անհարկի վրդովմունքի պատճառները։

ՌՈՒԶԱՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ

Գերմանական գեղանկարչությունը Լոնդոնի Հայվարդ սրահում

Անսելմ Ֆայերբախ. «Իֆիգենիա». 1871 թ. Շտուտգարտ. «Շտատսգալերի»

Լոնդոնի Հայվարդ պատկերասրահում սեպտեմբերի 29-ից մինչեւ հունվարի 8-ը ներկայացվեց «Ռոմանտիկական ոգին գերմանական արվեստում. 1790-1990 թթ.» ցուցահանդեսը։ Ցուցադրանքի առանձին մեծ ճյուղեր են. «Ռոմանտիզմ. բնություն», «Ռոմանտիզմ. մարդ», «Անցյալի ուտոպիաներ», «Սիմվոլիստ ֆանտաստներ», «Մոդեռնիզմ», «Ռոմանտիկական մրնշաղ», «Արվեստը 1945-ից հետո»։ Ընդգրկված են բնության էմպիրիկ ուսումնասիրություններ, միստիցիզմ, ռոմանտիկական մշակույթներ, հեգնանք և գրոտեսկ, կամուրջ, Քոուլրիջի, մոդեռնիստների, սյուրռեալիզմ, երգող մայրի արվեստ, հետպատերազմյան աբստրակցիոնիզմ և այլ ուղղություններ։

Ռ. Խ.

Ուղղում

Մեր թերթի երեկվա համարի մշակույթի էջում «Արտիստի ծննդյան օրը» հոդվածում տեխնիկական պատճառներով դուրս է մնացել վերջին նախադասությունը եւ հեղինակի անունը։ Ներկայացնում ենք ամբողջական միտքը. «Փափազյանն օրերով նստած հաշվել է, թե ինչքան «բոկ» է պետք, որպեսզի բոլոր դերասաններին, իրեն էլ նրանց հետ, կախեն։ Այս առումով էլ Խաչվանքյանը յուրահատուկ է մեր թատերական կյանքում, մեծամոլ չէ եւ զերծ «մասնագիտական» բերույթիւններից։

Վ. Ա.

ԱՆԳԼԻԱ

Չորրորդ բաժանմունքի գաղտնի գործակալը

Անգլիացի հայտնի գրող-դրամատուրգ Նոել Քաուըրդը երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ ընդգրկված է եղել անգլիացի գաղտնի գործակալությունների ծառայության մեջ եւ հետախուզական աշխատանքներ է կատարել Գերմանիայում։ Նոելը, որը մահացել է քսանմեկ տարի առաջ, կարծում էր, թե իր մահով այդ գաղտնիքն ընդմիշտ ծածուկ կմնա, սակայն վերջերս հայտնաբերված թղթածրարները բացահայտեցին այն, հաղորդում է «Թըդեյ» անգլիական թերթն իր դեկտեմբերի 16-ի համարում։

Նա կցված է եղել իր «կեղծոտ գործունեությամբ» ճանաչված չորրորդ բաժանմունքին, որտեղ ժամանակին գործել են հայտնի լրտեսներ Քիմ Ֆիլբին եւ Գի Բըրգեսը, որոնք երկուսն էլ հետագայում ապաստան են գտել Խորհրդային Միությունում։ Իր լրտեսական գործունեությունը նա սկսել է «Զ» կոչվող կազմակերպությանը միանալով, որն ստեղծվել էր նացիստական Գերմանիայի վերաբերյալ նյութեր հավաքելու նպատակով։ Նրան ուղարկում են Փարիզ՝ մի գործակալի հետ կապ հաստատելու, եւ աշխատելու Գերմանիայի հաղորդակցական միջոցները ավերելու ուղղությամբ։ Բայց, ըստ երեւույթին, բեմադրությունների եւ երգարվեստի բնագավառում վարպետի կոչմանն արժանացած գրողը «այնքան էլ վարպետ լրտես չի եղել», գրում է «Թըդեյի» թղթակիցը։ Նա շատ հանրահայտ դեմք էր՝ գաղտնի ծրագրերի մասնակից դառնալու համար։

Քաուըրդն իր հուշերում չի գրել նման գործակալություններում կատարած իր դերի մասին, բայց մի անգամ պարզապես նշել է, որ երբ պատերազմ ծագեց, ինքը «որոշեց թողնել ամեն տեսակի ստեղծագործական աշխատանք, եւ հոգով ու սրտով նվիրվել

իր հայրենիքի պաշտպանությանը»։

Ավելացնենք, որ Նոել Քաուըրդը ծնվել է 1899-ին, Թադինգթոնում, սովորել է նախ Չապել Ռոյալ դպրոցում, ապա Իտալիայի Քոնթի ակադեմիայում։ Որոշ ժամանակ դերասան է եղել, ապա սկսել է գրել։ Նրան հռչակ է բերել «Պտուտահողմը» (1923) առաջին գործը, որին հետեւել են կոմեդիաներ («Անձնական կյանքեր», 1930) եւ օպերետներ («Կենսախինդ ոգի», 1941)։ Գրել է նաեւ երկու ինքնակենսագրական գիրք՝ «Սահմանական ներկա» (1937) եւ «Ապառնի ժամանակ» (1954) վերնագրերով։

Հ. Օ.

ԱԶԴԱՐԱՐ-200

Հայկական առաջին պարբերականը

Հայկական առաջին պարբերականը 1794 թվականի հոկտեմբերի 16-ին Հնդկաստանի Մադրաս քաղաքում լույս տեսնող «Ազդարար» ամսագիրն է, որի հիմնադիրն էր Հարություն քահանա Շմավոնյան Շիրազցին։ Նա նաեւ հայկական պարբերական մամուլի առաջին խմբագիրն է։ Մադրասում հիմնել է նաեւ տպարան, որը գործել է մինչեւ 19-րդ դարի առաջին տասնամյակը։

1789 թվականից սկսած, Հարություն Շմավոնյանն իր տպարանում հրատարակել է ութ անուն գիրք։ «Ազդարարը» հրատարակվել է մինչեւ 1796 թ. մարտը։ Լույս է ընծայել ընդամենը 18 համար կամ «տետրակ»։ «Ազդարարն» սկզբում ունեցել է ընդամենը 28 բաժանորդ։ Այն տարածվել է Վաղարշապատում (Էջմիածին), Կոնստանդնուպոլսում, Նոր Նախիջեւանում եւ այլուր։

Նշենք, որ մարդկության հնագույն պատմության կյանքում առաջին պարբերականը «Սենատական ակտեր» խորագրով լույս է տեսել Ք. ա. 40-ական թվականներին Հռոմում՝ Հուլիոս Կեսարի կարգադրությամբ, 2-րդը՝ Պեկինում, չինացիների կողմից՝ 336 թվականին, շատ ավելի ուշ՝ Իսպանիայում, Ֆրանսիայում, Շվեյցարիայում, Գերմանիայում, Անգլիայում, Իտալիայում, Շվեդիայում, Ռուսաստանում։ «Ազդարարը» նշված պարբերականների շարքում գրավում է 12-րդ տեղը։ Առեւտրական, տնտեսական, արտաքին ու ներքին լուրերի բաժիններից բացի, «Ազդարարն» ունեցել է նաեւ գեղարվեստական ու քաղաքական բաժիններ։ Քաղաքական բաժնում հոդվածներ են տպվել նաեւ ֆրանսիական հեղափոխության մասին։ Քաղաքական բաժնի հիմնական նյութերը ե ղել են հայրենասիրական հրապարակախոսական։

Նրա տպագրած հոդվածների ու գեղարվեստական գործերի հիմնական բովանդակությունը եղել են հայ ժողովրդի ազատագրական ձգտումները եւ անկախության նվաճման համար ազգային միասնության գաղափարը։ «Ազդարարը» նույնպես հայ ժողովրդի ազատագրումը կապում է Ռուսաստանի օգնության հետ։ Օտարության մեջ դեգերող հայերին «Ազդարարում» հետեւյալ կոչն է արել նրա խմբագիր Հարություն Շմավոնյանը, (որպես առաջին հրապարակախոս կրել է «Բարեկամ» ծածկանունը) գրելով. «Ժողովվեցէք, ով հայկազեան ծերունիներ, փութացէք ամենքդ ձեզ օգնելու, խորհեցէք մի ելք գտնել եւ ձեր խղճուկ բռներին տերությունից փրկել։ Առէք ձեր գանձերը միաբան եւ գնացէք բոլորդ Հայաստան աշխարհը, որովհետեւ այն է ձեր ցանքը եւ միայն ձերն է, ուստի եւ արժանի է ձեր զերեզմանը լինելու... Դուք, որ զարգացած խորհրդականներով եւ ազգերի մեջ փայլուն օրենքներով, նույն փորձառությամբ աշխատեցէք նրանց համեմատ ձեր տունը շինել»։ «Բարեկամը» խորհում է, թե պետք է պանդուխտներին եւ նրանց կարիքները տեղափոխել Հայաստան, այնտեղ հիմնական դրամագլխով բացել դպրոցներ, Հայաստանում զարգացնել երկրագործությունը։ Հայաստանի ազատագրության հարցում «Բարեկամը» հույսը դնում է եւրոպական քրիստոնյա մեծ տերությունների օգնության վրա։ Այնուհետեւ, «Բարեկամը» գնում է Իսրայել Օրու, Հովսեփ Էմինի ուղիով։ Հրապարակախոսությամբ «Ազդարարում» հայրենասիրական խորքով հիմնավորվել են հայերի հետամնացությունը, ազգային թերությունները։ «Ազդարարի» հայտնի հրապարակախոսներից են եղել «Ազգասիրը» (Շահամիր Շահամիրյանը) եւ «Հայի որդի հայը» (Մովսես Բաղրամյանը)։ «Ազդարարի» ծածկանուններով թղթակիցներից են եղել նաեւ՝ «Ուրախակիցը», «Մասեաց Չարխը» եւ այլք։

«Ազդարարի» գեղարվեստական բաժնում տպագրվել են ինքնուրույն պատմագրական երկեր, թարգմանական գործեր։

«Ազդարարը» հայ առեւտրական բուրժուազիայի պարբերականն էր։

1994 թ. փետրվարին Հարություն Շմավոնյանի մահվան 170-ամյակին էջմիածնի կաթողիկոսարանում Վազգեն Ա-ի գլխավորությամբ հոգեհանգստի արարողություն կատարվեց։ Իսկ Հայաստանի մշակույթի նախարարության մի խումբ պատրաստվեց խաչքար հուշարձան, որը դրվեց Մադրասում Հարություն Շմավոնյանի գերեզմանին։

ՏԱԹԵՎՍ ԱՍՏՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ՖԻՆԵ

Հայաստանն աշխարհի շախմատային 2-րդ տէրութիւնն է

Վկայում է ՖԻԴԵ-ի հրատարակած անհատական գործակիցներր

Սկիզբը էջ 1

Հարցը միայն խառնելու ցուցանիշում նրա ավելացրած 25 միավորը չէ: Եւ ոչ էլ ՖԻԴԵ-ի սանդղակում նախորդ 24-րդ տեղից ինը աստիճանով բարձրանալը:

Կա ավելի էական մի հանգամանք: Մոտ խառորդ դար Հայաստանի շախմատիստների անվիճելի առաջատարն անզուգական Ռաֆայել Վահանյանն էր: Եւ ահա առաջին անգամ Վլադիմիր գերազանցեց Ռաֆայելին: Ի դեպ, Վահանյանը, որը հրաշալի խաղ է ցույց տալիս նաեւ Հայաստանի հավաքականի խաղային կազմից, արտակարգ բարձր է գնահատում Հակոբյանի պոտենցիալ հնարավորությունները: Ավելացնենք, որ ինքը Ռաֆայելը ամբողջովին պահպանել է իր բարձր դիրքերը շախմատային աշխարհում, եւ դրանով ավելի է ընդգծվում նրա երիտասարդ խաղընկերոջ առաջընթացը: Հրաշալի բոլոր է կատարել նաեւ Սմբատ Լպուտյանը` 71-րդից «ցատկելով» 29-րդ հորիզոնական եւ «Էլոն» ավելացնելով միանգամից 40-ով:

Եւ ընդհանրապես, Հայաստանի շախմատիստների բացարձակ մեծամասնությունը վերջին վեց ամիսների ընթացքում նկատելիորեն բարելավել են ցուցանիշները: Խոսքը վերաբերում է եւ ամենահայտնի անուններին (Արտաշես Մինասյան, Էդուարդ Մնացականյան), եւ երիտասարդներին (Նորայր Քալանթարյան, Հովհաննես Դանիելյան, Արսեն Եղիազարյան, Մելիքսեթ Խաչիյան, Արա Մինասյան, Աշոտ Նադանյան), եւ պատանի ու մանուկ մարզիկներին (Վիգեն Միրումյան, Կարեն Ասրյան, Անդրանիկ Մաթիկոզյան, Լեւոն Արոնյան)...

Վերադառնալով աշխարհի ուժեղագույնների ցուցակին, հիշեցնենք, որ մեկ տարվա ընդմիջումից հետո ՖԻԴԵ-ն վերականգնեց Գարրի Կասպարովի ու Նայջել Շորթի գործակիցները, եւ դա առիթ է տալիս մեկ անգամ եւս ընդգծել, որ աշխարհի 13-րդ չեմպիոնը 2800 գործակիցը գերազանցած միակ մարդն է շախմատի պատմության մեջ:

Իսկ այն, որ ուժեղագույն տասնյակից առաջատարում նաեւ Յուդիթ Պոլգարն է, արդեն կարծես ոչ ոքի չի զարմացնում: Ավելացնենք, որ աշխարհի այժմյան հինգ լավագույն շախմատիստուհիները, ինչպես նաեւ Նոնա Գափրինդաշվիլին կրում են սպառնալից գծով գրոսմայստերի տիտղոսներ...

Աշխարհի 30 ուժեղագույն շախմատիստներին ներկայացնող երկրներր

1.	Ռուսաստան	8
2.	Հայաստան	3
3-6.	Անգլիա	2
3-6.	Բոսնիա Հերցեգովինա	2
3-6.	Հոլանդիա	2
3-6.	Ուկրաինա	2
7-17.	ԱՄՆ	1
7-17.	Բելառուս	1
7-17.	Բուլղարիա	1
7-17.	Գերմանիա	1
7-17.	Իսրայել	1
7-17.	Լատվիա	1
7-17.	Հնդկաստան	1
7-17.	Հունգարիա	1
7-17.	Շվեդիա	1
7-17.	Շվեյցարիա	1
7-17.	Ֆրանսիա	1

Աշխարհի 30 ուժեղագույն շախմատիստներ

1.	Գ. Կասպարով (Ռուսաստան)	2805
2.	Ա. Կարպով (Ռուսաստան)	2765
3.	Վ. Սալով (Ռուսաստան)	2715
4.	Վ. Անանդ (Հնդկաստան)	2715
5.	Վ. Կրամնիկ (Ռուսաստան)	2715
6.	Ա. Շիրով (Լատվիա)	2710
7.	Գ. Կամսկի (ԱՄՆ)	2710
8.	Բ. Գելֆանդ (Բելառուս)	2700
9.	Վ. Իվանչուկ (Ուկրաինա)	2700
10.	Ե. Բարեեւ (Ռուսաստան)	2675
11.	Ջ. Պիկետ (Հոլանդիա)	2670
12.	Ա. Յուսուպով (Գերմանիա)	2660
13.	Ժ. Լոտիե (Ֆրանսիա)	2655
14.	Մ. Ադամս (Անգլիա)	2655
15.	Վ. Հակոբյան (Հայաստան)	2655
16.	Ն. Շորթ (Անգլիա)	2655
17.	Ա. Բելյավսկի (Ուկրաինա)	2650
18.	Ա. Դրեեւ (Ռուսաստան)	2650
19.	Ի. Սոկոլով (Բոսնիա)	2645
20.	Պ. Նիկոլիչ (Բոսնիա)	2645
21.	Ռ. Վահանյան (Հայաստան)	2640
22.	Վ. Եպիշին (Ռուսաստան)	2635
23.	Վ. Կորչնոյ (Շվեյցարիա)	2635
24.	Ա. Խալիֆման (Ռուսաստան)	2635
25.	Յա. Թիման (Հոլանդիա)	2635
26.	Ու. Անդերսոն (Շվեդիա)	2630
27.	Վ. Թոփալով (Բուլղարիա)	2630
28.	Ի. Սմիրին (Իսրայել)	2630
29.	Ս. Լպուտյան (Հայաստան)	2630
30.	Յու. Պոլգար (Հունգարիա)	2630

Աշխարհի 10 ուժեղագույն շախմատիստուհիներ

1.	Յու. Պոլգար (Հունգարիա)	2630
2.	Սե Ջժուն (Չինաստան)	2555
3.	Ժ. Պոլգար (Հունգարիա)	2545
4.	Պ. Կրամլինգ (Շվեդիա)	2520
5.	Մ. Չիբուրդանիձե (Վրաստ.)	2520
6.	Ս. Պոլգար (Հունգարիա)	2500
7.	Ա. Գալյամովա (Ուկրաինա)	2475
8.	Ն. Իոսելիանի (Վրաստան)	2465
9.	Ն. Բոյկովիչ (Հարավսլավ.)	2430
10.	Ս. Մատվեեւա (Ռուսաստան)	2430

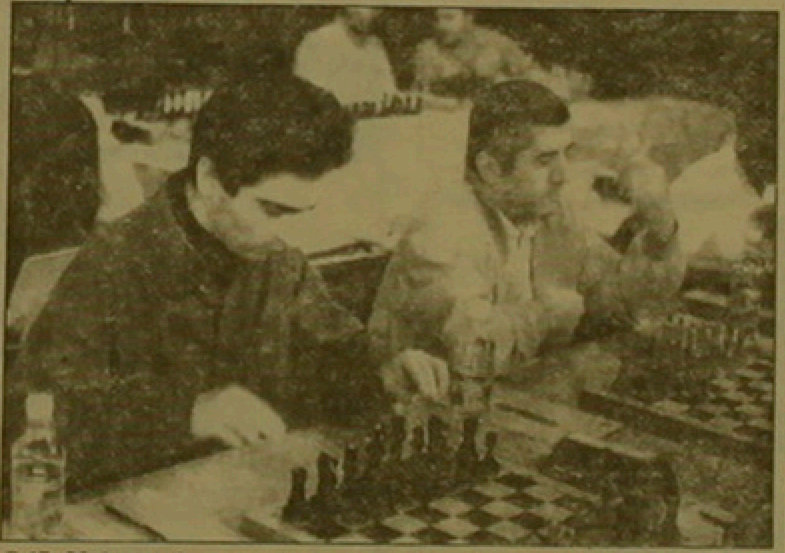

Հայաստանի 15 ուժեղագույն շախմատիստներ

1.	Վլադիմիր Հակոբյան	2655
2.	Ռաֆայել Վահանյան	2640
3.	Սմբատ Լպուտյան	2630
4.	Արտաշես Մինասյան	2540
5.	Աշոտ Անաստասյան	2530
6.	Սերգեյ Գալդունց	2475
7.	Նորայր Քալանթարյան	2460
8.	Հովհաննես Դանիելյան	2455
9.	Արսեն Եղիազարյան	2450
10.	Արշակ Պետրոսյան	2435
11.	Տիգրան Նալբանդյան	2430
12.	Աշոտ Նադանյան	2410
13.	Էդուարդ Մնացականյան	2405
14.	Մելիքսեթ Խաչիյան	2400
15.	Արա Մինասյան	2395

Հայաստանի 5 ուժեղագույն շախմատիստուհիներ

1.	Էլինա Դանիելյան	2285
2.	Լյուդմիլա Ասլանյան	2225
3.	Նարինե Կարակաշյան	2190
4.	Գոհար Հլղարյան	2140
5.	Էլենա Խալաֆյան	2100

ԶԱՎԵՆ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ,
ՖԻԴԵ-ի կենտրոնական կոմիտեի անդամ,
եռրոպական 5-րդ գոտու դրեզիդենտ

ՍԵՐԻՈՆԶ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ

Աշոտ Խաչատրյանի հաջողությունը նոր դերում

ԱՇՈՏ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ,
Փարիզ

«Պարիզիեն» ֆրանսիական թերթը մեծ հոդված է նվիրել Փարիզի հարավում Իսի Լե Մուլինո արվարձանի ԱԶԱ հայկական ֆուտբոլային թիմին եւ մասնավորապես նրա նոր գլխավոր մարզիչ Աշոտ Խաչատրյանին: Հայաստանի հավաքականի անդամ եւ Երեւանի «Արարատ» թիմի նախկին ավագ Աշոտ Խաչատրյանը 4-րդ տարին է, ինչ հանդես է գալիս ԱԶԱ թիմում, իսկ վերջին տարվա ընթացքում խաղալու հետ միասին կատարում էր նաեւ մարզչի օգնականի պարտականությունը: Օրերս ակումբի նախագահ, մեր հայրենակից Անդրե Մանուկյանն ԱԶԱ-ի նոր գլխավոր մարզիչ նշանակեց Աշոտ Խաչատրյանին: Ինչպես գրում է «Պարիզիեն» թերթը, «Միջազգային լիգեոր (ազատ կենտրոնական պաշտպան) Աշոտ Խաչատրյանը մի քանի մարզիչներից հետո ԱԶԱ-ում իր մարզչական գործունեությունն սկսեց «Սոլինյիի» դեմ խաղով: Հրաշք չեղավ, խաղն ավարտվեց ոչ-ոքի` 2-2: Սակայն ԱԶԱ-ն մեծ բացահայտ առավելություն եւ առաջին կեսից հետո հաղթում էր 2-0 հաշվով»: Ուշագրավ է, որ 5-րդ ու 35-րդ րոպեներին այդ երկու գոլերի հեղինակը դարձավ Երեւանցի մեկ այլ ֆուտբոլիստ Համլետ Մխիթարյանը, որը նոր մրցաշրջանի շեմին է Վալանսի հայկական թիմից տեղափոխվել ԱԶԱ: Չնայած Իսի Լե Մուլինոյի թիմը հաղթանակը ձեռքից բաց թողեց, սակայն իր խաղով լավ տպավորություն թողեց մարզասերների վրա:

«Ես գոհ եմ թիմի նույթից: Խաղային առաջադիմությունն ու դրական փոփոխությունները նկատելի էին: Տղաները խաղում էին մեկ հոգով փոխանցումներով եւ կոմբինացիոն ոճով: Ուրախ եմ հատկապես այն բանի համար, որ ֆուտբոլասերները գոհ մնացին թիմից», խաղից հետո հայտարարեց ակումբի

նախագահ Անդրե Մանուկյանը:

Չնայած հաջող խաղին, ԱԶԱ-ի նոր գլխավոր մարզիչ Աշոտ Խաչատրյանը դժգոհ մնաց արդյունքից: «Արգակիցն ընդամենը գոլային 3 առիթ ուներ, որոնցից երկուսն իրացրեց», ասաց նա:

Իսի Լե Մուլինոյի հայկական թիմի վերջին մարզիչը` Ֆերկոլը, ինչպես գրում է «Պարիզիեն» թերթը, դժգոհ հեռացավ ակումբի ղեկավարներից: «Չեմ ուզում կրակի վրա յուղ լցնել, սակայն ներված եմ, որ չրադեցին գործս ավարտել», ասաց նա: ԱԶԱ-ն 17 միավորով 8-րդ տեղում է: Աշոտ Խաչատրյանի մարզչական գործունեությունը վատ չսկսվեց:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Ռոմանցեւ-Սալենկո առճակատումը դայթյունավտանգ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԱԿՅԱՆ,
Վալենսիա, Իսպանիա

Ռուսաստանի հավաքականի գլխավոր մարզիչ Օլեգ Ռոմանցեւը հավաքականի կազմից հանեց Օլեգ Սալենկոյին, որը Իսպանիայի «Վալենսիա» թիմի գրոհայինն է եւ, աշխարհի անցյալ տարվա առաջնությունում Կամերունի հավաքականի հետ խաղում խփելով 5 գնդակ, ոչ միայն աշխարհի առաջնությունների ռեկորդ է սահմանել, այլեւ դարձել է աշխարհի վերջին առաջնության ռմբարկու (6 գնդակ): Անցյալ հոկտեմբերին Օլեգ Սալենկոն չմասնակցեց Սան Մարինոյի հավաքականի հետ «Եւրոպա-96-ի» Ռուսաստանի թիմի խաղին: Աշխարհի առաջնության շեմին հավաքականի մի խումբ ֆուտբոլիստներ հրաժարվեցին խաղալ երկրի գլխավոր թիմի մարզիչ Պավել Սադիրինի գլխավորությամբ: Հիմա նոր ըրջադարձ է, Շալիմովն ու Կալիվանովը չեն ուզում խաղալ Սալենկոյի հետ: Իգոր Շալիմովն ու Իգոր Կալիվանովը Սան Մարինոյի հավաքականի հետ խաղից դեռ շաս առաջ դիմել էին Օլեգ Ռոմանցեւին խնդրանքով, որպեսզի Սալենկոյին չհրավիրի Սան Մարինո-Ռուսաստան խաղին: Ռոմանցեւն այդպես էլ վարվեց: Սակայն Ռուսաստանի հավաքականի գլխավոր մարզիչը լրագրողներին չբացահայտեց Սալենկոյին չհրավիրելու ճշմարտությունը. «Ամեն մարզիչ իր անձնական տեսակետն ունի թիմի վերաբերյալ: Հիմա մենք հավաքական ենք հրավիրում այն խաղացողներին, որոնք կարող են ուժեղացնել նրա խաղը: Չեմ հասկանում, ինչո՞ւ մամուլը մեծ ուշադրություն է հատկացնում հենց Օլեգ Սալենկոյին: Մենք ունենք հավասար խաղամակարդակի առնվազն 5 հարձակվողներ: Ես համոզված չեմ, որ Սալենկոն ավելի լավ է խաղում, քան Կալիվանովը, Կիրյակովը, կամ Սիմուտենկովը: Սալենկոն այնպիսին է, ինչպիսին մյուս բոլոր խաղացողները», հայտարարում է Օլեգ Ռոմանցեւը:

Երեւում է, որ Իգոր Շալիմովն ու Իգոր Կալիվանովն այդ ճանապարհով ուզում են վրեժխնդիր լինել Օլեգ Սալենկոյից, որը Սադիրինի դեմ հայտարարված իրենց բոյկոտին չմասնակցեց եւ համաձայնեց հավաքականի կազմում մասնակցել աշխարհի առաջնությանը, որն իրեն մեծ փառք բերեց: Օլեգ Սալենկոն արդեն 3-րդ տարին է, ինչ հանդես է գալիս Իսպանիայի առաջին դիվիզիոնում: Հատկապես աշխարհի առաջնությունից հետո նրա արժեքները բարձրացել են: Նոր մրցաշրջանի շեմին, դեռեւս աշխարհի առաջնությունից առաջ Օլեգ Սալենկոն «Լոգրոնեսից» տեղափոխվեց «Վալենսիա»: «Վալենսիան» մարզում է բրազիլացի Կառլոս Ալբերտո Պարեյրան, որի գլխավո

րությամբ Բրազիլիայի հավաքականն անցյալ տարի նվաճեց աշխարհի չեմպիոնի կոչումը: Սալենկոն հայտարարում է, որ եթե չշտապեր աշխարհի առաջնությունից առաջ «Լոգրոնյեսից» տեղափոխվել «Վալենսիա», ապա ավելի լավ պայմանագիր կկնքեր եւ մեկ տարում 100 հազար դոլլար ավելի կշահեր: Ինչքա՞ն երկար կտեւի Ռուսաստանի հավաքականի ղեկավարների եւ առանձին խաղացողների կողմից արգելափակումը տաղանդավոր հարձակվող Օլեգ Սալենկոյի նկատմամբ, դժվար է ասել, բոլոր դեպքերում, Սալենկոն իրեն վատ չի զգում Իսպանիայում:

Բաժինը վարում է
ԱՐՍԵՆ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐՅԱՆ

ԽՃԱՆԿԱՐ

Ռունգան կխաղա Ճապոնիայում

Բրազիլիայի հավաքականի ավագ Դունգան կխաղա Ճապոնիայի «Յամոնո Իվատա» թիմում, որտեղ հանդես է գալիս նաեւ 1990 թ. աշխարհի առաջնության գլխավոր ռմբարկու Սալվատորե Սկիլաչին: Ճապոնիայի վերոհիշյալ թիմի գլխավոր մարզիչն է հոլանդացի Մարիուս Յոհան Օֆֆը:

Դումիտրեսկուն «Տոտենհեմից» «Սեւիլիա»

Ռումինիայի հավաքականի հարձակվող կիսապաշտպան Իլիա Դումիտրեսկուն, որը խաղում էր Անգլիայի «Տոտենհեմ» թիմում, մինչեւ մրցաշրջանի վերջը տրամադրվելու է Իսպանիայի «Սեւիլիա» թիմին: Աշխարհի ամերիկյան առաջնությունում Ռումինիայի հավաքականի փայլուն խաղից հետո, որի կազմում գերազանց խաղաց Դումիտրեսկուն, «Տոտենհեմի» արգենտինացի մարզիչ Օսվալդո Արդիլեսը` 1978 թ. աշխարհի չեմպիոնը, Դումիտրեսկուին գնեց 2,6 միլիոն ֆունտ ստեռլինգով: Դումիտրեսկուն «Տոտենհեմի» կազմում իր առաջին 11 հանդիպումներում խփեց 5 գնդակ: Դա վատ արդյունք չէր ուժեղ մրցակցությամբ այժմ ընկնող անգլիական առաջնությունում: Բայց Արդիլեսին «Տոտենհեմից» հանելուց հետո թիմի նոր գլխավոր մարզիչ Ջերրի Ֆրենսիսը հրաժարվեց Դումիտրեսկուի ծառայություններից: «Տոտենհեմը» ստիպված էր թիմ փնտրել Դումիտրեսկուին վաճառելու համար եւ այդ առթիվ համաձայնության եկավ «Սեւիլիայի» հետ:

Օլավ Կոոսի նոր տիտղոսը

Նորվեգացի չմշկորդ, օլիմպիական չեմպիոն Յոհան Օլավ Կոոսն անցյալ տարվա իր փայլուն հաջողությունների համար դարձել է տարբեր թերթերի եւ ամսագրերի դափնեկիր, նույնիսկ ճանաչվել 1994 թ. լավագույն մարզիկ: Եւ ահա թերթեւ ատլետիկայի միջազգային ֆեդերացիան իր հերթին որոշեց Օլավ Կոոսին պարգեւատրել ամերիկացի սեւամորթ թերթեւատլետ Ջեսի Օուենսի պատվին սահմանված մրցանակով:

ԱՄՆ-ի լավագույն ֆուտբոլիստը

Թեւ ԱՄՆ-ի ֆուտբոլի անդրանիկ առաջնությունը հավանաբար կմեկնարկի միայն գալիք գարնանը, ամերիկացիները չեն ուզում հետ մնալ ֆուտբոլային խոշոր տերություններից եւ անհրաժեշտ են համարել որոշել տարվա լավագույն ֆուտբոլիստներին: Ճիշտ է, նրանց ընտրությունն առայժմ մեծ չէ, այնուամենայնիվ ազգային հավաքականի մի քանի խաղացողներ հասցրել են նվաճել մարզասերների համակրանքը: Նրանց կարծիքով, լավագույնի կոչմանն արժանի է հավաքականի պաշտպան Մարսելո Բալբոան:

digitised by A.R.A.R.@

ՎԵՐՏԵՔՍ

Դ·Ե·Ղ·Ի·Ն Է·Ջ·Ե·Ր
և
Բ·Ի·Զ·Ն·Ե·Ս·Ի Ս·Պ·Ի·Տ·Ա·Կ Է·Ջ·Ե·Ր

ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԻՄՆԱՐԿ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ԵՎ ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է «ՎԵՐՏԵՔՍ. ԴԵՂԻՆ ԷՋԵՐ ԵՎ ԲԻԶՆԵՍԻ ՍՊԻՏԱԿ ԷՋԵՐ» ՏԵՂԵԿԱԳԻՐՔԸ: ԱՅՆ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ԲՈԼՈՐ ԿԵՏԵՐՈՒՄ:

VERTEX

Y·E·L·L·O·W P·A·G·E·S
&
B·U·S·I·N·E·S·S W·H·I·T·E P·A·G·E·S

ԳՆՈՒՄ ԵՄ

Մեկ սենյականոց բնակարան խաղաղի կենտրոնում կամ մետրոյի «Բարեկամություն» և «Սասունցի Դավիթ» կայարանների շրջակայքում: Զանգահարել՝ 581841, 637166:

ԳՆՈՒՄ ԵՄ

«Ժիգուլի» մակնիշի ավտոմեքենա՝ լավ պահպանված վիճակում. 1987 թվականից հետո արտադրված: Զանգահարել 53.04.34:

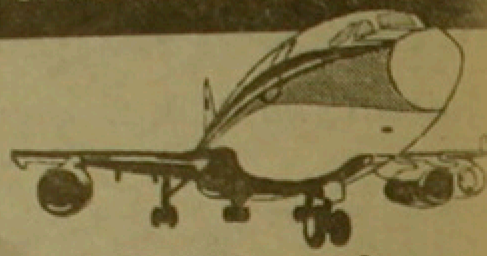

«ԱԵՐՈՖԼՈՏ - Ռուսաստանյան Միջազգային Ավիաուղիներ» Ռուսաստանյան Ազգային Ավիաընկերությունը

հունվարի 29-ից ավելացնում է

ԵՐԵՎԱՆ - ՄՈՍԿՎԱ

չվերթերի հաճախականությունը ԻԼ-62Մ ինքնաթիռով:

Այժմ Դուք կարող եք ՍՈՒ - 194 չվերթով թռչել Մոսկվա առանց միջանկյալ վայրէջքի

Թռիչքների օրերը: երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ, կիրակի

Թռիչքը Մոսկվայից՝ 11:40, ժամանումը Երևան՝ 14:10 :
Թռիչքը Երևանից՝ 15:50, ժամանումը Մոսկվա՝ 18:40 :
(Մոսկվայի ժամանակով)

Ինքնաթիռում նախատեսվում է սպասարկման 3 կարգ՝ տնտեսական, բիզնես և I-ին:

Տոմսերը վաճառվում են հետևյալ հասցեով: Սարյանի փ. 22, Գլխավոր փոստատուն, I-ին հարկ, Աերոֆլոտի գործակալություն

Տեղեկությունները և ամրագրումը հետևյալ հեռախոսներով: **53-21-31**, **22-35-80**

Ամենաբարենպաստ պայմաններով թռիչքներ դեպի աշխարհի 158 քաղաքներ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆՎԱՐԻ 29-ԻՆ, ԺԱՄԸ 14-ԻՆ ԳԱԲՐԻԵԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՇԵՆՔՈՒՄ

ՔԱՋԱԼ ՈՋՆԻՆԵՐ ՇՈՈՒՆ

ՀՐԱՎԻՐՈՒՄ Է ՈՒՐԱԽ ԺԱՄԱՆՑԻ: ԾՐԱԳՐՈՒՄ՝ ԵՐԳԵՐ, ՊԱՐԵՐ, ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ, ԴԻՍԿՈՏԵԿ:

ՏՈՄՍԵՐԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՏՈՄՍԱՐԿՂՈՒՄ ԵՎ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏԵՆԻ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ:

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԶԱՆԳԱՀԱՐԵԼ 552931, 522090, 427085

Ի·Ս·Կ·Ո·Ւ·Հ·Ի ՍՊԸ

«Արաքսիր» հյուրանոց. 202 ս.
23.38.21, 23.37.47

«Իսկուհի» ՍՊԸ-ն առաջարկում է տուրիստական ուղևորություններ.

Երևան-Սալոնիկ-Աթենք
(փետրվարի 20-ին)
Երևան-Աթենք
Երևան-Փարիզ-Բուենոս Այրես
Երևան-Մեղրի-Թեհրան
Երևան-Ամստերդամ-Մեխիկա
(անհատական)

Կատարվում է նաև կարճաժամկետ անհատական փաստաթղթերի ձևակերպում. Թեհրան՝ 21-օրյա վիզա (10-15 օրվա ընթացքում), Արգենտինա՝ 75 օրից 1 տարվա վիզա՝ 10 օրվա ընթացքում, Մեխիկայի վիզան՝ 20 օրվա ընթացքում:

ՇՏԱՊԵՔ ՕԳՏՎԵԼ ՄԵՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

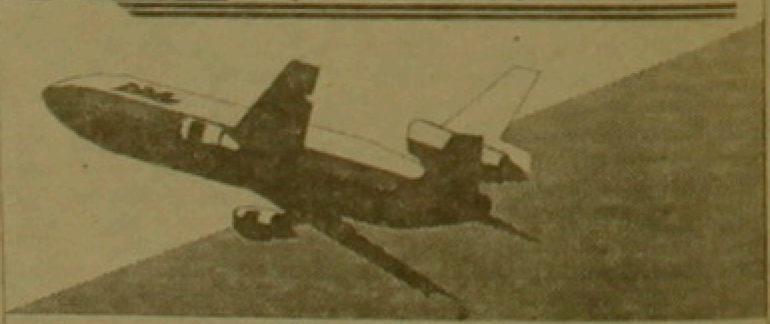

Յուրաքանչյուր շաբաթ օր ուղիղ չվերթ դեպի

ԱՄՍՏԵՐԴԱՄ

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել ՀԱՈՒ-ի գրասենյակներ

Հեռ. 53-05-82, 53-06-62

ԱՄՆ-ի բուհերում սովորելու կամ աշխատելու գնացողների համար

Առաջարկում ենք

T.O.E.F.L դասընթացով քննություն հանձնելու համար ամերիկյան ուսուցողական երկու ձայներիզ և մեկ գիրք (հեղինակ՝ Փայլ):

Դիմել. Աբովյան 26 «Սինթեզիկա» խանութ ժ. 11-16 բացի շաբաթ, կիրակի օրերից: Տեղեկատու հեռախոս 25-86-40

VERTEX

Դ·Ե·Ղ·Ի·Ն Է·Ջ·Ե·Ր
Y·E·L·L·O·W P·A·G·E·S

VERTEX դուստր ձեռնարկությունը պատրաստվում է հրատարակել բիզնեսի «Դեղին էջեր» հեռախոսային տեղեկագիրքը հայերեն և անգլերեն լեզուներով:
VERTEX դուստր ձեռնարկությունը պատրաստ է ծառայել Ձեզ օգտագործելու հաղորդակցության այս հզոր միջոցը՝ զետեղելով Ձեր գովազդը տեղեկագրքի երկրորդ հրատարակության մեջ, որը տարածվելու է Հայաստանում, ԱՊՀ-ում և արտասահմանում:

- **Օգտագործեք այս հնարավորությունը**
- **Ներկայացրեք Ձեր հաճախորդին Ձեզ**
- **Ձեր արտադրանքն ու ծառայությունները**
- **Ձեր հասցեն, աշխատանքային օրերն ու ժամերը**

Երևան, Վազգեն Սարգսյանի? — Երևան, Վաղարշապատի?

Երևան, Վռամշապուհ արքայի 3, սեն. 25
Հեռ. 58-42-34, հեռ/ֆաքս 58-21-97

ԿՕԳՆԵՆՔ ԳՆԵԼ ԵՎ ՎԱՃԱՌԵԼ

- ✔ Հին դրամներ
- ✔ Հին շքանշաններ, մեդալներ
- ✔ Հին հայկական, ռուսական և այլ երկրների թղթադրամներ
- ✔ Նախկին ԽՍՀՄ 500, 1000, 5000 և 10000 ռ. թղթադրամներ
- ✔ Հին բացիկներ, հին փաստաթղթեր

Երևան Աբովյան 26. «Սինթեզիկա» խանութ. ժ. 11-16. բացի շաբաթ, կիրակի օրերից

«Պարբերական» հրատարակչության տպարան. Երևան 23, Արշակունյաց 2. Գրանցման թիվ 65. Պատվեր 69149. Դասիչ 1961. Տպաքանակը՝ 5000. Ստորագրված է տպագրության՝ 24. 01. 1995. Գինը՝ 25 ...

digitised by A.R.A.R.@